

Knjiža 7.

Življenje in svet

Štev. 4.

Ljubljana 24. januarja 1930.

Leto 4.

E. Justin: »Najdenka« (lesorez)

Zemlja se ustavlja, svetloba pojema...

Najnovejše ugotovitve astronomov in fizikov o dolgosti življenja na zemlji

Učenci v greenwiškem observatoriju (na Angleškem) so po silno natančnih merjenjih ugotovili, da se zemlja suče počasneje. Ta ugotovitev je za nas navadne zemljane presenetljiva, ker si ne moremo predstavljati kako je mogoče, da bi se »pokvaril«
precizni mehanizem ogromnega časomera zemlje, čije vrtenje nam meri dnevno dolžino, — toda zvezdoslovcem je ta netačnost v vrtenju našega planeta znana že delj časa.

Astronomska in geološka dognanja nudijo sigurne dokaze, da se je zemlja pred mnogimi milijoni let — v dobi njene ognjene mladosti — vrtela hitreje okoli svoje osi in da sta si dan in noč sledila najbrže v štirih do petih urah. V svetovju ogromnega planeta Jupitra mine med dvema solnčnima vzhodom samo 9 ur in 55 minut! Ovirajoče in zavirajoče sile — vulkanične in oceanske — so ustavljale hitrost vrtenja naše zemlje. To se je godilo seveda v davnem, predzgodovinskem času. Kolikor daleč nazaj sega zgodovina človeške kulture, je bila dnevna dolžina vedno 24 ur. In ta zgodovina, merjena po geoloških dogodkih, obsega pičlo razdobje 5000 let. Sonce, ki je obsevalo deželo faraonov, je rabilo za dovršitev svoje navidezne poti približno prav toliko časa kakor danes.

Besedo »približno«
je treba v tem vprašanju točno razložiti. Proučavanja in merjenja so namreč dognala, da poje manje vrtilne hitrosti naše zemlje še vedno traja, čeprav le v majkenih delcih sekunde. Ko je pred par leti angleški zvezdoslovec Ernest Brown stopil na plan s trditvijo, da se je rotacijska brzina od l. 1870. zmanjšala za 15 sekund, je vzbudila ta trditev velikanško senzacijo. Dolžina dneva naj bi se v teku polstoletja podaljšala za 15 sekund! Če bi bilo to res, potem bi vsebovala ta ugotovitev smrtno prognozo zemlje. Teh 15 sekund bi sličilo peščenim zrnom egiptске puščave, ki bi, gnana po viharju, morala pokriti naj-

večje piramide. Ti delci minute bi morali nekoč pokopati ves človeški rod, kajti teh 15 sekund bi pomaknilo vsakega polstoletja zgodovinski kazalec naše zemlje bliže k oni dvanajsti uri, ko bo padla rotacijska brzina na ničlo. To bi se zgodilo po preteku 300.000 let. Tri sto tisoč let je po našem pojmovanju zgodovinskih dogodkov ogromna doba, toda v zgodovini zemlje je to silno malo.

Vse organsko življenje na naši zemlji je zavisno od planetovega vrtenja okoli svoje osi. Kakor hitro se preneha zemlja sukati, ostane ena polovica oble večno razsvetljena, drugo pa zagrne večna tema. Ena polovica bi bila neprestano izpostavljena strašni vročini uničujoče sile solnčnih žarkov. Oceani bi izhlapeli in kontinenti bi se spreminjali v puščave. Nočno polovico zemlje pa bi objel ledeni mraz vseмирja z vsemi svojimi strahotami. V temi in ledu bi zamrlo vsako življenje. In to naj bi se zgodilo že v 300.000 letih?

K sreči Brownovi računi niso pravilni, ker je številka previsoka. To so nedvomno ugotovila najnovejša merjenja. Po opazovanjih v Greenwichu znaša podaljšanje dneva — torej pojemanja rotacijske brzine — v enem stoletju samo eno desetinko sekunde. Napredek pojemanja nam torej dovoljuje, da lahko z mirno vestjo prepustimo skrb za smrtno obsodbo zemlje generacijam bodočnosti, ki se je ne moremo niti zamisliti.

Marsikdo, ki smatra slične ugotovitve za učene čenče, bi rad vedel, kako je bilo mogoče dognati to napako v kozmičnem stroju naše zemlje. »Bleda luna«
je bila, ki je z nerednostjo svoje navidezne poti opozorila učenjake, da v kolesju svetovnega stroja nekaj ni v redu. Nadaljnja opazovanja so pokazala slične nerednosti v potih Venere, Marsa in Jupitra ter v dozdevnih gibanjih zvezd nepremičnic. Vse te nerednosti so bile v medbojnem skladu. Tako so prišli zvezdoslovci do zaključ-

ka, da je vseh teh nerednosti krivo edino le vrtenje zemlje. Pota omenjenih planetov so se premaknila samo za opazovalca na zemlji, ker se zemlja pod njegovimi nogami ne suče stalno z nespremenjeno brzino.

Sel, ki nam prinaša vesti o gibanju drugih zvezd, je svetlobni žarek — edini posredovalec med nami in dogodki v vesoljstvu. In če se zemlja ne vrti počasneje in je le svetlobni žarek spremenil svojo hitrost? Ta dvom je malce vznemiril fizike. Neznansko truda se je uporabilo za ugotovitev brzine svetlobnega žarka. Vsa prejšnja merjenja s posebnimi aparati, s hitro vrtečimi se ogledali, so dala isto število: 300.000 kilometrov v sekundi. V decembru leta 1927, pa je londonski astronom Gheu-

cy, de Bray še enkrat preizkusil svetlobno brzino in opazil, da se je zmanjšala za kakih 500 km v sekundi. Zadnje preizkušnje v pariškem optičnem inštitutu so privedle do enakega rezultata in pokazale zmanjšanje za kakih 800 km.

Če tudi je za nas, ki živimo sedaj, popolnoma vseeno, ako preleti svetloba v svojem bliskovitem letu 300.000 km ali samo 299.200 km v sekundi vendar nam kaže možnost tega zmanjševanja v enakem tempu zopet temne perspektive. Po 80.000 letih bo nevidna sila, ki skrajšuje brzino svetlobe, spravila njeno hitrost na ničlo. Brez solnčne svetlobe pa ni življenja na svetu. Tako vsebuje tudi ta svojevrstna ugotovitev smrtno prognozo za človeški rod.

P. S. Powers

Življenski serum

II

Mahoma se je mrtvecu obraz izpremenil. Prisostvoval sem čudežu, kakršnega še ni nikoli živa duša ugotovila, videl sem namreč, kako kri oživila lice mrtvemu truplu. Trepalnice so nalahno vztrepetale, višnjevkasta barva je izginila iz njih in običajni odtenek jo je nadomestil. Čutil sem, kako Konvi žila utripale pod mojimi prsti.

Srce je bilo: potakem živ! Menda sem se onesvestil, kajti vzdih olajšanja se mi je izvil, zagrabil sem rob pri mizi in se potopil v mrak.

Ko sem se zavedel, me je Konva mikastil za rame: pil sem konjak, ki mi ga je pomolil in strmel sem vanj, kakor strmiš v prikazen. Nekaj hipov prej je bil mrtev zleknen, njegova duša je bila odprhnila in sedaj stoji tu in mi drži dlan na ramenu!

»Odnocijite si; vse je v redu,« mi je govoril.

Konva je bil še nekam bledikast, a se je smehljaj. Odgovoriti nisem mogel, kajti duh mi je bil ves okorel od razburjenja.

»Bil sem pri vas, medtem ko ste se bavili z mojim telesom,« mi je izjavil. »Bili ste v skrbeh, jelite?« je dodal z nasmehom. »Za trenutje sem mislil, da boste pozabili na protistrup. Zagnali ste se proti telefonu...«

»Kako!« sem kriknil. »Ali hočete reči, da... ste me videli! To je nemogoče! Telefon ni v tej sobi.«

»Za vami sem hodil,« je mrmral Konva.

Glava se mi je zdela težka. Ali sem jaz iz uma, ali pa se Konvi blede. Pa vendar, kako neki ve, da sem skočil proti telefonu, ko sem namerjal poklicati policijo?

»Poidite ležat in spite,« mi je zapovedal doktor. »Ne skušajte razumeti. Jutri vam vse objasnim. Dotlej pa pozabite.«

Poskusil sem ga slušati, vendar borne urice spanja, ki sem ga mogel najti, so bile polne groznih prikazni in drugo jutro sem se izmučen predramil.

Dospevši v laboratorij, sem ugotovil, da je bil Konva že pred menoj ondi. Tudi on ni bog ve koliko spal, mi je izjavil.

Nalik detetu, ki ima novo igračo, v sličnih občutkih je doberšen del noči stopal sem ter tja po svoji pisarnici.

Nemudoma je pričel razlago, ki mi je dala več misliti nego kedaj prej. Lek je učinkoval, kakor se je nadejal. Ko je izčrpal zavest, ie takoj prišel k sebi v drugi obliki. Mogel je za menoj vsepovsod in videl je vse moje kretnje.

»Pa vendar je bilo moje telo mrtvo,« je nadaljeval Konva, »ali popolna fizična smrt ga ni bila zadela, četudi so bile moje živne sile prekinjene. Moja kri se ni strdila, najsi je srce prenehalo utripati, in mrliška otrplost ni pritisnila.«

»Vsa znamenja smrti so bila vidna,« sem mu pritegnil.

»V podobnem primeru si mrliški oglednik ne bi pomišljal sestaviti zapisnik o umrtju in imetnik pogrebnega zavoda bi truplo brez obotave sprejel.«

★

Bolj ko sem mislil o tem čudu — saj drugega imena ni za to — bolj sem se čutil očaran. Ker je pač doktor prišel s celo kožo iz preizkušnje, zakaj...

»Konva,« sem mu rekel mirno. »Tudi jaz hočem poskusiti.«

Najprej je bil videti malce presenečen, potlej pa mi je prisrčno stisnil roko, kakor da sem močno zrasel v njegovem spoštovanju.

»Taki moramo biti, dečko,« je zaklical. »Nisem si prav upal prositi vas tega, ampak močno me je imelo, da bi mogel ponoviti poskus v drugi vlogi. Vi v kratkem... odidete... in kadar se povrnete, mi poveste, kaj ste čutili.«

Vendar pa sem bil malo nepokojen in dočim je Konva pripravljaval brizgalico, sem razmišljal o strahotni izpremembli, ki je bila nastala v njem prejšnji večer.

Ko bi se poskušnja tokrat... ponesrečila! Toda svojo bojazen sem ohranil zase in se namestil na operacijsko mizo. Začutil sem bolečino v podlaktu. Konva je bil očividno zabodel iglo vanj. Odločno sem obrnil obraz v stran in se zazrl v strop, koder je letela muha.

Začutil sem, da mi roka oteka pod pritiskom tekočine; ta občutek se je širil dalje in mikalo me je, da bi se počehljaj po rami, a sem se vzdržal. Pri vsem tem pa nisem ugotovil nobene spremene v sebi. Muha je bila sedla na šipo, kjer se je grela na soncu. Medtem ko sem jo gledal, me je prešinil čuden občutek, občutek srečne medlosti.

Bilo mi je, kakor da mi je neka dlan narahlo objela možgane. Prav nič neprijetno ni bilo. Vprašal sem se...

Luči so mi švigale pred očmi, a zamikal nisem, četudi sem bil odrevenel. Zapreti trepalnice, to se mi je zdelo prenaporno. Luči so še dalje plesale

pred menoj in bolj ko je temnela neposredna okolica ob meni, bolj so se lesketale.

Zdajci, reski! Kakor da je nekaj počilo v mojih možganih, ki so se mi namah zazdeli potopljeni v led. Hotelo se mi je kričati, gibati, a nisem mogel...

Tedaj sem se izvil iz svoje zavestne okrepelosti in stal sem pred Konvo, zamaknjenim pred mojim životom, čigar videz je bil strašanski.

V navadnih razmerah bi me bila izpreletela groza spričo takšnega prizora, če bi bil istinit; a v tem trenutku se mi je zdel kar se da naraven... Sicer nov, toda prijeten. Premikal sem se, telesa nisem več imel, vendar sem lahko mislil, videl in slišal. Tega telesa mi ni bilo več treba in strašna stvar, ki je bila zleknjena po mizi, ni imela zame nobene koristi več.

Skušal sem govoriti s Konvo, pa nisem mogel izustiti nobenega glasu. Njegove oči so plašno buljile na moje zemske ostanke. Zdaj pa zdaj mi je potipal žilo in zmajal z glavo.

Opazil sem, da se mi je čeljust porovesila in da je belina mojih oči prišla na mesto zenice in šarenice. Sveta nebesa! Ali sem bil za živa podoben temu stvoru!

Moj obraz je bil kot od bolečine skremžen in vendar nisem čutil nobene. Hodil sem svobodno semtertja po čumnati, potem pa sem... oziroma moja podzavest — šel skozi zaprta vrata in stopil v sosedno stanico.

Ko sem se vrnil, sem videl, da Konva razburjeno rokuje z brizgalico, vsebujočo protistrup, in v tem trenutku sem nekaj čudnega odkril: ko bi migljal, sem mogel iti, kamor se mi je hotelo. Zamislil sem se na ulico in mahoma sem stal na privozu, ki je držal mimo našega laboratorija.

Precej oseb se je šetalo tod, a nihče se ni niti najmanj zmenil zame; saj me niso mogli videti.

Medtem ko sem taval po cesti, uživaje ta nepopisni občutek, me je mahoma prevzela omotica, tema me je vnovič ovila in...

Trepalnice so mi zavlele; s težavo sem jih privzdignil in skozi meglo sem opazil Konvo, sklonjenega nadme.

Ležal sem na operacijski mizi, v ušesih mi je šumelo in za nekaj minut me je obšel gnus. A skoraj sem se docela zavedel ter vstal, kakor da ni bilo nič... kakor da sem se prebudil.

V pretrganih stavkih sem Konvi povedal, kaj sem občutil — oduševljen je bil.

»Poskušnja je tudi tokrat uspela!« je zaklical in mi skoro zmrvil dlani. »Stvar se bo nadaljevala, našel sem, kar sem iskal, in najin izum bo izzval prekucijo v svetu.«

»Kako pa ga boste raztolmačili?« sem vprašal s slabotnim smehljajem.

»Kako pa razlagajo elektriko, radij in Roentgenove žarke?« je odvrnil učenjak. »Odkrila sva nekaj novega, to je vse, nekaj večjega nad vse drugo.«

Zares. Bilo je neverjetno in vendar resnično; vedel sem, da tu ni nobene sleparije. Konva je imel prav, ako je bil navdušen, jaz pa sem bil prav tako nestrpen, da bi oznanil veliko novico.

Ostanek dneva sva prebila v laboratoriju, kjer je moj učenik napolnil nekoliko stekleničic s svojim serumom in z antidotom, čigar sestava se ni dosti ločila od eliksira.

Isti večer je Konva zopet poskusil svoj proizvod na sebi in učinek je bil sličen: strašen razkroj se je vršil na operacijski mizi, za njim pa to, kar je Konva imenoval povrat.

Tokrat sem počakal štirideset pet minut, preden sem ga poklical k sebi z nasprotnim sredstvom.

Vendar prebujenje ni bilo tako naglo kakor prvič in moral sem mu dati več dražil, prej ko se je osvestil.

Bil je bled in zdelo se mi je, da mu je groza prešinila obraz, ko je slednjič izpregledal. Nalikoval je človeku, ki se zbudi iz grozotnih sanj.

»Kako se čutite, stričko?« sem ga vprašal, ko je kazalo, da bo mogel odgovorjati.

Obličje mu je bilo še zmerom prepalo in s težavo je govoril.

»Končana sem videl!« je kliknik in uprl vame pogled, ki je po vsej priliki nekaj iskal po daljini.

»Končana! Videli ste ga? Kje pa?«

»Ne vem, kam sem bil šel,« je strahoma mrmral Konva; »ampak uverjen sem, da je bil to Končan; tukaj mora biti, v mestu. Prav dobro sem ga spoznal, potem... ste me nazaj poklicali. Vendar sem bil na varnem, saj Končan se me ni mogel dotakniti niti me videtil!«

Konva se je nemirno ozrl proti oknu. Očividno je bil od sile razburkan in čeprav se mučni učinki drogve niso bili še dodobra razpršili, si je zapalil svaljčico ter jel razdraženo pušiti. Nato se je obrnil proti meni, rekoč:

»Začniva še enkrat, hočete? Želim, da me Končan ne preseneti nepripravljenega; dognal bom, kod hodi in kaj kani.«

Odgovoril sem mu, da bi bila druga injekcija, tako naglo za prvo, gotovo kvarna in da bi povzročila smrt. Konva je priznal in ostal zadolben v temne misli.

»Pa mi vsaj dovolite, da vam jo dam jaz,« je naposled izpregovoril.

»Kako pa bom mogel najti Končana? Nikoli ga nisem videl.«

»Ali me razumete, da prosti svojega telesa lahko greste, kamor vas je volja, lahko vidite, kar hočete. Takoj vam opišem Končana in ako osredotočite nanj svojega duha, ga morate na vsak način zaslediti. Na tem načelu je zgrajen moj sistem. Končan je po moji vednosti edini možki na svetu, ki mu je kislina razjedla levo lice; majhen je, videti mu je, da je tujec. Videli ga boste, kakor sem ga jaz, ako mislite nanj. To je skrivnost mojega izuma... Le hitro, ležite na mizo!«

Nekam nerad sem slušal.

Konva je urno pripravlil raztopino in drugič sem si razgalil roko. Komaj sem utegnil pomisliti, pa sem že začutil bolečnico od igle.

Moral mi je vbrižgniti jačjo dozo, ali pa bi se navadil na serum. Luči so mi zaplesale kakor prvokrat pred očmi, v ušesih mi je zvonilo, potlej mi je bilo, kakor da so mi možgani v groznem sunku počili in motril sem svoje telo brez življenja. Svoboden sem bil.

Kaj mi je poprej Konva povedal o tem možaku... možaku z brazgotinastim obrazom?

Doktor je gledal moj pozemski omot zleknen po mizi. Ali bom mogel najti Končana namestu nje? Poskušal sem iti naprej po prostranstvu, usre-

divši svojega duha na oris, ki mi ga je Konva podal, pa se nisem mogel geniti. To je bilo čudno... Nekaj me je vleklo proti vratom laboratorija... in zdajci sem čul korake. Nekdo je šel po stopnicah! Pogledal sem Konvo. Vstal je in obličje mu je prebledelo. Strmel je proti durim, kot da bo sama smrt pritisnila na kljuko. Zaslišal sem trkanje.

»Naprej!« se je oglasil Konva nati-homa in drhté.

Vrata so regnila in ob pogledu na moža, ki je vstopil, je Konva obupno kriknil:

»Končan!«

Skrivnostni mož je bil tul. Za hipec je molčal, obraz se mu je kremžil v zaničljivem posmešku; zavedal sem se z grozo, da mu je kislina eno plat obraza grdo prežrla.

»Konval«

★

Posetnik je zaprl vrata za seboj. Doktor je bil videti prikovan na mesto. Končan se je še smehljaj in ožgani del njegovega obličja se je grbančil v spako. Nato je stopil naprej, se ozrl naokoli ter ugledal moje truplo na mizi.

»Vidim, da sva sama,« je dejal; stvar je v redu, kajti ta mrlič se ne bo prav nič zanimal za najin... po-menek!«

Šele sedaj sem opazil, da tišči des-nico v žep pri svojem površniku. Kon-va ni govoril niti se ganil, marveč je mirno stal, bled in prepadel.

Izraz na Končanovem licu se je ta-kisto predruščil. Tudi on je preble-del, ne od strahu, marveč od jeze.

»Poglejte me!« je zarjul, »poglejte si moj obraz, kajti to je vaše delo! Zaradi vas je storila ona ženska ta zločin, prekleta čarovnica! Najprej me je učarala s svojo krasoto, nato pa napravila iz mene pošast! Ampak se-daj...«

Roko je povlekel iz žepa in opazil sem v njej steklenico. Konva jo je videl takisto in izpreletela ga je pa-nika. Skočil je proti svoji pisalni mizi, toda ni mogel zagrabiti svojega samo-kresa, kajti soliturna kislina se mu je popred razlila slapoma po licu.

Zakričal ni. Oslepel je obstal, s po-vešenima rokama, medtem ko mu je soliturna kislina žrla meso in mu pro-niknila do možganov!

Bil sem brez moči, dasi mi je bilo možno vse to videti.

Končan se je vidoma veselil grozot-nega prizora. Naposled je potegnil re-volver iz svojega žepa in kar nekam odlešlo mi je ob misli, da se bo po-kazal usmiljen.

Čul sem pok, potem še eden... Če-ma dva? Končan je moral biti popol-noma blazen, kajti njegovo telo je bi-lo iztegnjeno preko Konvovega s pre-drtimi senci.

Bila sta mrtva oba in jaz... sem bil tudi mrtev. To sta izjavila mrljčki oglednik in sodni zdravnik. Koliko hrupa je povzročila ta zadeva, čije tajna se ni nikdar razjasnila!

Misterij teh treh trupel!...

Resnica je, da nisem umrl.

»Kaj pa nasprotni lek?« porečete.

Naslednik doktorja Konve je iz-praznil vse te stekleničke v smrado-tok.

Moje telo je že davno pod rušo.

Brez prestanka blodim okrog in bom menda še takrat, ko bodo Konvovi so-

dobniki prenehali živeti in bodo pozabljeni. Nekaj časa sem si želel izgubiti pamet, saj nekatere reči so hujše od smrti in blaznost bi mi mogoče prinesla pozabo.

Ko bi bil vsaj mogel umreti s svojim telesom! Poznal bi pokoj. Mučno

je videti, slišati, pri tem pa ostati neviden.

Nekoč bo morda Konvova skrivnost na novo razodeta in dobil bom tovarišev... Dotlej pa... zbogom!

Ilustracije k tej prigodi je vrezal v les slikar-grafik E. Justin

Znanost v višini 5350 m

Elbrus, najvišja meteorološka postaja na svetu

Neki moskovski list opisuje takole meteorološko (vremenoslovsko) odpravo na vrh Kavkaza, na mogočni Elbrus:

Osrednji zavod znanstvenikov v Moskvi in državni geofizikalni zavod sta pripravila ekspedicijo, ki naj na vrhu Elbrusa (Kavkaz) postavi meteorološko postajo. Doslej ni bilo na vsem svetu v tej višini še nobene vremenoslovске postaje.

Možje, ki smo bili poverjeni s to dokaj drzno nalogo, smo se začeli vzpenjati v smeri od Krugozora. Od tu smo morali prenesti svojo prtljago k skalnati skupini, ki se imenuje »Enajsto bivališče«; le-ta leži že v snežnem pasu in je dosegljiva v petih do šestih urah. Ko smo prišli tja, smo dognali, da je dalje navzgor sneg zelo globok in rahel.

Ob 4. uri smo končali priprave za prodiranje na Elbrus. Oblekli smo si toplo obleko in si pripravili živež za pot. Še enkrat smo preizkusili vse potrebno ter se vlegli k počitku. Zvečer je kazala luna velik kolobar, kar je znak, da se bo vreme skvarilo. Ob polnoči smo vstali; vrh Elbrusa je bil ves v oblakih, da ga nismo mogli doglasedati.

Šli smo počasi; vsakih 80 do 90 korakov smo počivali. Med nami so bili novinci v alpinizmu; le-ti so si hoteli krajšati čas z govorjenjem, kar smo mi izkušenejši takoj odločno preprečili, zakaj to je nepotrebna potrata dihanja.

V jutranjem svitu smo šli mimo točke, ki je dobila ime po tonografu Pastuhovu, ki se je kot prvi Rus povzpel na Elbrus. Znaki, da se bliža nevihta, so bili čedalje očitnejši. Ves ter nas je obmetaval s snegom kar v obraz, hoda je bila od koraka do koraka napornejša. Kmalu se je nekaterih

tovarišev polotila višinska bolezen. Dvignil se je snežni metež. Šibkejši tovariši so morali zaostati. Razlike v moči posameznikov so se poznale čedalje bolj. Kar nas je bilo čvrstih, smo šli strumno naprej, ne meneč se za zaostale tovariše, ki so se v skrajnem primeru itak lahko obrnili in vrnili k izhodišču. Toda stiska je bila zares huda. Zdaj se je zgrudil ta nosilec, zdaj oni. Pričakoval sem, da se bodo uprli nadaljnji hoji. Minilo je nekaj minut, mož se je postavil pokonci in pot se je nadaljevala. Naposled prvi nosilec izstopi iz vrste in zaostane.

Drugi vztrajamo. Čim višje se povzpenjamo, tem češče in dalje časa počivamo. Po vsakih 10—15 korakih si moramo 3—5 minut oddahniti, da nabereмо sapo.

Zdajci postanejo oblaki svetlejši in pred nami se odpre planinsko sedlo. Nekaj minut pozneje se pokaže sonce in sveži sneg se jame tajati pod njegovimi vročimi žarki. Zdaj nam ni treba boljšega bočila: sonce je naš dobri tovariš. Prevalili smo polovico poti. Treba bo naskočiti vrh, toda za enkrat se še lahko do dobra izpočijemo.

Medtem ko počivamo, se posvetujemo še enkrat, kje bomo postavili stolbič za vremenoslovsko postajo. Odločimo se za pobočje vzhodnega vrha, zakaj tu je bilo kakih 50—60 metrov nad sedlom prav pripravno mesto.

Izpočijemo se in krenemo naprej na pot. Nosilci se pno prav počasi in naposled prineseo orodje za postajo na označeno mesto. Zdaj se urno lotimo dela. Vsak gib nam povzroča slabost in vrtoglavico. V treh urah in pol je osem oseb postavilo postajo — delo,

K v normalnih okoliščinah ne zahteva več od 20—30 minut.

Ko je bilo to mučno delo končano, postavimo v stolpič instrumente in si s ponosom častitamo k opravljenemu delu.

Ko sem zaklenil stolpič, je jelo zopet snežiti. Ni bilo misliti, da bi šli še višje. Morali smo se vrniti. Pot nas je vodila skozi snežni metež, vendar so nam bili koraki čedalje čvršči in hitrejši. Pot, za katero smo navkreber potrebovali sedem ur zelo naporene hoje, je bila zdaj končana v poldrugi uri.

V taborišču smo našli vse zaostale tovariše.

Tako smo se srečno izognili vsem nevarnostim in snežno neurje nam ni moglo do živga. Nekaj dni pozneje je skupino inozemskih in ruskih turistov, ki so se hoteli povzpeti na zapadni vrh, zadel težak poraz: 50 m pod vrhom so se morali obrniti proti izhodišču, ker so jim zmrznile roke in noge.

Tako smo torej opravili našo nalogu: dne 17. avgusta 1929 je bila v višini 5350 m postavljena najvišja meteorološka postaja na svetu!

Dr. med. A. Froehlich

Želodčni tvorci ozdravljivi = brez operacije

Želodčni tvorci so mnogo pogostejši, kakor so še nedavno tega domnevali, zlasti pri ženskah med dvajsetim in tridesetim letom. Tako zvani okrogli želodčni tvorci imajo različne vzroke; v prvi vrsti nastanejo zaradi krajevno omejenih motenj v krvni preskrbi želodčne sluznice, a tudi zaradi vplivov nerboze ali izprememb sestave želodčnega soka.

Skoro reden simptom želodčnega tvorca sicer ne kaže precenjevati pojavijo pol ure ali eno uro po zaužitju jedi, zlasti gostih jedi! Če pritisneš s prstom na neka mesta želodca ali na hrbet blizu hrbtenice, občuti bolnik isto tako hude bolečine. Tudi do bljuvanja utegne priti; če želodec umetno izprazniš, je njegova vsebina zelo kislja in pri natančni preiskavi najdeš tudi primešano kri. Z roentgenizacijo bo zdravnik skoro vselej nedvoumno ugotovil, ali gre za tvor ali ne; včasih ti ga celo neposredno ponazori. Glede na dokajšnjo pogostost po svoji obliki tako imenovanega okroglega želodčnega tvorca sicer ne kaže precenjevati pomembnost neprijetnih, v nekaterih primerih celo zelo hudih bolečin; vendar utegne biti želodčni tvor tudi nevaren in je dostikrat potrebna nagla operacija.

Izkušeni specialisti vseh dežel stoje danes na stališču, da je pri strokovnem zdravljenju in opreznem načinu življenja okrogli želodčni tvor skoro zmerom

ozdravljiv. Ogibati se je treba vsake hrane, ki pospešuje tvorbo kisline, kakor n. pr. začimb (paprike, popra, gorčice); jediti je treba kolikor moči malo soliti. Za trajanja zdravljenja bolnik ne sme uživati nikakih jedi, ki vsebujejo pečeno toščo, dalje alkohola v kakikoli obliki, črne kave in krepkega čaja. Prepovedani so nadalje sirovo sadje, zelje, sočivje in sveži kruh. Dovoljeno pa je uživanje nepečenega mesa, kuhanih jajec, tošč (žaltava mast škodli!), močnatih jedi, krompirja in sočivja v obliki kaše (piré) ter mleka.

Posteljo predpiše zdravnik le takrat, če začne tvor krvaveti. Da se kislina v želodcu kemično spoji, je treba več tednov uživati velike množine ogljikovokislega apna in žgane magnezije. Za zdravljenje krvavitve iz želodca, ki skoro vselej izvirajo iz tvorov, je potrebna najskrbnejša zdravniška nega in nadzor. Opasno krvavljenje zahteva tudi operacijo. A ker v večini primerov, če se bolnik potrpežljivo ravna po zdravniških navodilih in pametno živi ter uživa kisline vezoče jedi, želodčni tvor kmalu ozdravi, bo njega operativno zdravljenje potrebno le tedaj, kadar so bolečine posebno hude in trdovratne.

Zdravljenje najhuje želodčne bolezni, želodčnega raka, je danes mogoče samo z operacijo; žal da dosedaj ne poznamo nikakega sredstva, ki bi bo-

disi interno ali pa z vbrizgavanjem odpravilo želodčni rak. Tudi roentgenizacija ali zdravljenje z radijem, ki sta se izkazala tako uspešna pri drugih oblikah raka, tu ne pomaga. Operacijo je treba izvesti takoj, ko zdravnik ugotovi bolezen; v tem primeru bolnik skoro vselej okrevi, ali pa ga vsaj bolečine minejo za več let. Operacija, pri kateri je odstranil velik del želodca s tvorom vred, je prvič uspela najznamenitešemu kirurgu njegove dobe Teodorju Billrothu leta 1881. na Dunaju, kjer je bil veliki kirurg trideset let profesor medicinske fakultete na tamošnji uni-

verzi. Billroth, čigar stoletnico rojstva so pred nekaj meseci na Dunaju svečano proslavili, se je prvi upal izrezati precejšen del želodca s tvorom vred; ostali del želodca je potem tako dobro zvezal s črevom, da se je rana prav kmalu zacelila.

Veliki napredek zdravniške vede v zadnjih desetletjih je rodil izredno profinjene pripomočke za zdravniško preiskavo. Danes lahko zdravnik kaj kmalu po nastopu bolezni ugotovi diagnozo. Zato moremo bolnikom svetovati samo to, naj se čim prej zatečejo k zdravniku.

Zavojevanje morskih globin

Zdi se, da bo človeški duh kmalu slavil nov veliki čin v področju tehnike. Dvoje velikopoteznih iznajdb angleškega inženjerja odpira pot zavojevanju morskih globin. Dosedanji raziskovalci življenja v globljih vodnih plasteh so se morali posluževati nalašč v ta namen izgrajenih

tako zvana Caisson - boizen, to je stisk zraka v kri. Poleg tega more imeti pre naglo spuščanje ali prehitri dvig nevarne posledice za potapljačevo telo.

Nova iznajdba inženjerja Davisa — kompresijska in dekompresijska celica — omogočuje potapljanje v do sedaj nedosegljive globine in udoben dvig na površje. Po končanem delu naorskem dnu bo stopil potapljač v celico, se tam pokrepčal s pripravljeno vročo kavo, odložil potapljaško obleko in bo mogel — če ga bo volja — igrati s svojim tovarišem karte med dviganjem celice na krov spremne ladje.

Nova iznajdba odpira nove izgledetudi lovcem na potopljene zaklade. Kakor znano, se ustanavljajo na Angleškem vsak mesec nove družbe za dviganje potopljenih ladij. »Luzitanijska« na dnu Irakega morja, »Egipt« z milijonom v zlatu in srebru, »Elisabethville«, ki je imela na krovu za več milijonov dijamantov in drugih dragih kamenov, »Grosvenor« z dvema milijonoma funtov šterlingov, stara fregata »Lutina«, ki leži nad sto let naorskem dnu ob holandski obali — ti in drugi potopljeni zakladi so smoter številnih družb.

Inženjerju Davisu pa se je posrečila še druga senzacionalna iznajdba. Izdelal je rešilni aparat za moštvo podmornic, ki ga je angleška admiraliteta preizkušala več mesecev. Uspehi so bili tako sijajni, da je vodstvo angleškega bojnega brodovja sklenilo oskrbeti vse moštvo podmornic s temi napravami, ki omogočajo, da morejo mornarji zapustiti ponesrečene podmornice in priti na površino v petih četrtinkah minute. Tudi moralič-

Vdihavanje kisika v podmornici

naprav, da so mogli spraviti na površje bitja, živeča globoko pod gladino. Sedaj pa se bodo mogli drzni raziskovalci sami podati na morskot dno.

Velika opasnost, ki je pretila potapljačem v globljih morskih plasteh, je bila

na vrednost te iznajdbe je velika in bo nedvomno vplivala na razvoj graditve podmornic. Cel aparat z elastično cevjo za dihanje in z mošnjo za kisik tehta samo 2 $\frac{3}{4}$ kg.

Kakor je zavojevanje zraka že davno prešlo iz območja pionirjev v območje sporta, tako prehaja tudi potapljanje, do sedaj tako nevarna umetnost, v območje znanosti in sporta.

Pustolovščine v romanih in v življenju

Za mlado domišljijo ni nič bolj mikavnega, nego pustolovščine, zване tudi avanture. Mlad človek — a često traja to mladostno občutje celo do sivih las — hrepeni po doživetju nenavadni reči, nečesa, kar je čisto drugačno od njegovega vsakdanjega življenja. Pri tem je, kajpada, zmerom preverjen, da se bo

mladih src, sploh ni nikdar zapustil svoje nemške domovine; potemtakem je tudi on potoval le v domišljiji. Jack London, čigar zgodbe se danes mnogo čitajo, je sicer česče potoval, vendar mu je kritika takoj izpočetka očitala, da rad pretirava. Njegovi pravi potopisi in potopisne beležke njegove žene pa so zelo trezni in hladni; torej se je v povestih preveč vdal bujni domišljiji.

Tako bi lahko preiskali zapovrstjo vse sodobne avanturistične romanopisce, ki jih ljudje čitajo s takim zanimanjem, da se jim kar ustavlja sapa in ki vzbujajo

Jules Verne

vse to dobro končalo in da sklep vseh teh doživljava ne more biti tragičen. Res je, naša zemlja ima še vedno dovolj prostora za taka pustolovstva in nevarnosti, vendar nikar ne mislimo, da konec ne bi mogel biti tragičen. Da se v romanih Julesa Vernesa ali Karla Maya vse dobro konča, je umljivo: Verne je »potoval« po svetu v svoji sobi; šele v pozni starosti mu je njegova fantazija obrodila tolike denarne uspehe, da je lahko na lastni jahti prejadral Sredozemsko morje in spoznal njegove obale. Karel May, ki s svojimi opisi tujih krajev in čudovitih dogodivščin še vedno vznemirja toliko

V »Nautilus« na dnu morja (iz Verneovega romana »20.000 milj pod morjem«)

zlasti pri mladih ljudeh pustolovske nagibe. Spoznali bi, da ti pisatelji niso niti zdaleč doživeli tega, kar so opisali. Če so take pustolovščine dobro izmišljene in opisane, jim nikakor ne ugovarjamo. Opozoriti hočemo zgolj na nevarnost, ki tiči v pustolovskih romanih, da jim namreč mladi ljudje verjamejo in delajo iz tega čisto napačne, včasih celo usodne sklepe.

Jack London

Zakaj prave, resnične pustolovščine, kakor se dogajajo v življenju, se le pre-pogosto končajo tragično; pa tudi tedaj, ko jih prizadeti nekako prebijejo in pre-žive, niso spomini na nje nič kaj prijetni. — Nekoč je imelo človeško življenje znatno manjšo ceno nego jo ima danes. Med ljudmi je bilo več krutosti in brez-obzirnosti nego je mi poznamo. Beli in barvni ljudje so imeli ponekod zares še čisto divjaške nrave. Danes to izginja: tu in tam počasi, ponekod naglo, povsod pa izginja stalno in dokončno. Zemlja postaja vedno bolj ljudomila, divjaštvo se vsepovsod umika. V najskrajnejših zakotjih sveta se opaža, da raste spošto-vanje do življenja vzporedno s strahom pred posledicami zločina. Samo naivna nevednost in neizkušenost še hrepeni po pustolovščinah. Za svoje življenje, za

kulturo in človeštvo lahko storiš brez pustolovščine mnogo več nego z njimi. Ameriški raziskovalec dr. Anthony, ki se je nedavno vrnil z ekspedicije po arktični Sibiriji in ki ima za seboj že lepo število takih-le raziskavanj, je v nekem predava-nju poudaril to-le: V potopisih se mnogo piše o nevarnostih in pustolovščinah v zvezi z zemljepisnimi raziskavanji. V kolikor je to pripovedovanje sploh res-nično, moramo reči, da so nevarnosti in avantur krive ali nezadostne priprave ali napake premalo izkušenih in poučenih raziskovalcev. Pravi znanstven razisko-valec ne išče pustolovščin, marveč zem-ljepisnega gradiva; nevarnostim in vsem drugim neprijetnostim se ume izogniti s temeljitimi pripravami in s pametnim ravnanjem. Sploh je pravi raziskovalec kaj malo dovzeten za romantično sanja-renje in za vse tisto, kar si bujna domiš-ljija zamišlja v zvezi z ekspedicijami v neznane pokrajine. Dr. Anthony je pri-znal, da je v teku dvajsetih let svojih raz-iskavanj v arktičnih pokrajinah, v Afri-ki in Južni Ameriki doživel samo trikrat nevarne pustolovščine, toda vedno po lastni krivdi. Ob neki priliki je imel spo-pad z lovci lobanj, ob drugi priliki se je pa lovu neprevidno oddaljil od svojih

Charmain London,
vdova po pisatelju Jacku Londonu, v
Berlenu

gonjačev in trčil z nosorogom, tretjič pa je zbiraje okamenine spodrsnil v globoko razpoko, odkoder se je otel le z največjim naporom. Drugi arktični raziskovalec A. Fiala je dejal, da je dobra priprava za ekspedicijo ključ do njenega uspeha. Pred svojo arktično ekspedicijo l. 1903. je prebil dolge tedne v laboratoriju, neumorno preizkušujoč material in potne potrebnosti. Vztrajno je delal poskuse z različnimi petrolejskimi kuhalniki in naposled spoznal, da je Primus najboljši. Dolgo je preizkuševal, so li spalne vreče iz kože severnega jelena boljše za štiri osebe ali za eno; odločil se je za vreče za eno osebo. Preiskoval je material za šotore in dognal, da so najboljši šotori za dve osebi iz šantunške sirove svile. Za sani je bil izbral izmed tolikih vrst lesa les iz ameriškega oreha (hickory) in sicer od dreves, ki rasto na hribih, kjer so izpostavljena vetrovom. Vse te in podobne priprave so bile sila suhoparne in dolgočasne, docela drugačne nego čitamo o njih v romanih; toda za prospeh in uspeh ekspedicije so ogromnega pomena. Zares so se mnoge polarne ekspedicije ponesrečile baš zbog nezadost-

nih, premalo temeljitih priprav. Dobre priprave zahtevajo precej časa, izkušenj in denarja. Toda iti na pot brez denarja ali z malo denarja, pomeni iti na beračijo, le-ta pa ni nič kaj romantična. Kreniti na pot brez dobrih priprav znači zvišati verjetnost nevarnosti in pripraviti pot k tragičnemu koncu; to menda takisto ni posebno mikavno.

Te vrstice nam pričajo, da so ekspedicije v malo obljudene ali neznane kraje daleko manj romantične nego se zdi mnogim ljudem po čitanju romanov. Priti v polarne kraje ali v notranjost Afrike pomeni premagati vse polno ovir in vzdržati ogromen napor; resničnost, ki pa človeka obda, ko naposled doseže cilj, je znatno manj pesniška in vabljiva nego v raznih romanih in pripovedkah. Ljudem, ki hočejo za vsako ceno takih razburljivih dogodkov in izmišljenih lepot svetujemo, da čitajo knjige te vrste, vendar naj se v trenutku, ko bi jih utegnili zamikati po lastnem doživetju takih pustolovščin, spomnijo, da je stvarnost znatno manj vabljiva od prividov človeške domišljije.

Prof. A. M. Ladiženski

Domovina Osetov

Arabci so imenovali Kavkaz gorovje jezikov in ljudstev in res je ta gorska veriga od Kazbeka do Elbrusa ne samo veriga gora, temveč tudi najrazličnejših plemen, ki so za kulturno zgodovino velikega pomena.

Od vseh domačinov so za nas nedvomno najzanimivejši iranski Oseti, potomci starih Alanov. So ostanek Sarmatov, ki so jih napodili najprvo Huni in potem Tatari v gorske soteske. V osetski kulturi so se ohranili do danes mnogi ostanki davne preteklosti, čeprav si to pleme kaj hitro osvaja moderne kulturne pridobitve.

10. in 20. stoletje

Osetska je dežela čudnih nasprotij v naravi in kulturi, ki jih opazi vsak opazovalec. Vroče južno solnce obseva z večnim snegom pokrite mrzle in robate gorske verige, od katerih se spuščajo sinji ledeniki v doline. Temnomodro, vedno južno nebo omiljuje hrapavost sivih granitnih tesni, v katerih valovi

Ardonovo vodovje. Vendar nas ne zanimajo ta nasprotja v naravi, ki navdušujejo popotnika.

V Osetski opazujemo povsod istočasno bivanje 10. in 20. stoletja: staroiranska grobišča v obliki hiš, v katera so spravljali mrtvece na posebna ležišča, stoje v avlu (vasi) Nusalu v bližini stare krščanske cerkve iz 10. stoletja ki so jo zgradili iz skal, in poleg nje obratuje električna vodna centrala, ki so jo uredili po zadnjih vzorcih ameriške tehnike. Nenavadno, na pol pagansko, na pol krščansko malikovalsko svetišče, brzkone kakšna starogruzinska cerkev »rekom«, čije stolpe krasijo rogovi in lobanje daritvenih živali, stoji poleg silajno opremljenega, predlansko leto zgrajenega okrevališča z lastnim vodo- vodom, kanalizacijo in električno centralo.

Znameniti sadonski rudniki svinca in srebra in tvornica za čiščenje rude v Misursku dvigajo svoje dimnike neda- leč od srednjeveških stolpov, v katerih

so se branila osetska plemena še nedavno pred svojimi sovražniki.

Kukuška

Gorski del Osetske, Alagir ali pravilneje Otogi, kar pomeni v iransčini Zgornja Osetska, je oddaljen 60 km od Vladikavkaza in ga lahko dosežes od postaje Dargkoh s tako imenovano kukuško, ozkotirno železnico. Kukuška pomeni prvo srečanje kulture s primitivnostjo. To je tako rekoč nekakšna primitivna lokomotiva. Ob nedeljah kukuška počiva, na delavnike »gre«, če smemo to strahovito zibanje tako označiti. Nu, vendarle je to prva železnica, izdelek civilizacije.

Dalje vodijo gorske steze, po katerih ne moreš vedno z vozom.

Alagir je znamenit po svojih hruškah. Tu imajo tudi dobro urejeno turistiško zavetišče.

V Alagirju imajo dalje tudi poljedelsko tehniko, sploh naletiš tu na mnogo Osetov z visokošolsko izobrazbo. »In še več izobraženih Osetov živi zunaj Osetske,« mi je dejal živinozdravnik v Avl Saromagu. »Čim dovršijo Oseti šolo, že bi radi odpotovali. Nobeno ljudstvo v sovjetski državi nima tako visokega odstotka oseb z visokošolsko izobrazbo kakor mi in vendar smo istočasno v kulturnem pogledu eno izmed najbolj nazadnjaških ljudstev.«

Hudičeva noč in univerza

V naselju Salugordano smo se seznanili z učiteljem Babo Sangijevim, ki prevaja ta čas Tolstega dela v osetščino. Sangijev me je povedel k starim ljudem, ki poznajo še stari adat, stare zakoničke. Eden med njimi, Badi Baskajev, je krepak starec, ki je naju sprejel navzlic svojim 80. letom z izbrano orientalsko vpludnostjo in nama mnogo povedal o starih šegah.

Te so izredno zanimive, ker je šariat, muslimanski zakonik, le malo vplival na Osete. V osetskem pravu naletiš kakor povsod tu na mnogo nasprotij. Vzemimo n. pr. položaj ženske. Ženo si kupijo za dometeno vsoto in ji pripadajo najtežja dela. Ko pa porodi otroka, se nje položaj mahoma spremeni v nasprotno stran. Če gre mimo, mora jo močje, tudi starci vstati in prekiniti delo. Jezdec nima pravice, da bi jezdit mimo žene. Dolžan je, da povede konja peš mimo nje in da jo pozdravi. V navzočnosti žena preneha vsak pretep in boj. Če sname ruto z glave in jo dvigne v

zrak, mora takoj prenehati vsak pretep.

Seuaj ne plačujejo več poročne kupnine, vendar daje ženin sredstva za ženitovanjsko slavlje. Zelo mnogo Osetin študira.

Poleg tega pa častijo tu najrazličnejše staropaganske bogove, kakor boga tatov in lovcev Avzatiu in boga volkov Tutirja; še vedno polagajo bogovom daritve (črno kozo v »hudičevi noči«) in častijo kamne svojega plemena, ki jih hranijo v stolpih, kamor nima vstopa noga drugopiemenskega človeka.

Potovanje v sredino zemlje

Neki prirodoslovec, s katerim sva potovala po veliki osetski cesti, mi je dejal o Kozarski soteski: »Kaj ne, če človek sem pride, se spomni na Julesa Vernea Potovanje v sredino zemlje?! V tej dolini stopamo kakor v globine naše premičnice, pred nami se odpira vsa nje sestava, vsa zloženost njenih raznih obdobj.«

»Da,« sem odvrnil. »A ne samo prirodoslovec, tudi družboslovec prodira tu globoko v preteklost in pred njim se odpirajo razne zgodovinske plasti, kakor pred temi plasti zemeljske skorje. Če stopimo v Kavkasko gorovje, prodremo istotako v razmere mnogih stoletij. S Kavkaza vidimo nastajanje, prvo gibanje družbenih preplav, ki so vodile do viharjih političnih pretresov, do nastanka razrednih razlik in do osnovanja državne moči. Tako kakor se spreminjajo rastlinski pasovi do gorskih vrhov, tako lahko opazujemo na poti od vzhodnega do zapadnega Kavkaza plemenske uredbe z ostanki prakomunizma, nastajanje stalnih razrednih razlik, različne stopnje fevdalizma in končno trgovinskega kapitalizma. Kavkaz je gorovje vseh gorovij in istočasno gorovje jezikov in ljudstev in različnih družbenih tvorb.«

Največje osetsko zlo je pomanjkanje zemlje. Na vsako osebo odpade kvečjemu pol desetine. Zato se mnogi Oseti naseljujejo v ravnini. Tu bi pomagal samo razvoj rudarske industrije (pridobivanje srebra, svinca in cinka) pa razvoj zdraviliškega življenja. Na Osetskem je mnogo žvenelih in ogljikovih studencev. Dalje je tu mnogo krajev, v katerih bi lahko zgradili izborna visokogorska zdravilišča.

Rokoborba nekdanj in sedaj

Kadar naši pradedje niso imeli orožja, da bi se branili, so z rokami zagrabili nasprotnika, ga spravili na tla in s tem premagali. Če je bil nasprotnik na tleh, je bilo rokoborbe konec; ta oblika rokoborbe seveda še ni bila sportna. Toda polagoma so se pričeli ljudje medsebojno boriti, da bi si oja-

čili mišice in dobili gibčno telo. Ker pri tem niso bili določeni prijemi ozir. prepovedani nevarni udarci, so postale te vaje kmalu zelo surove.

Toda že stari Grki so priznali rokoborbo kot sport in določili točne norme, kako morata v rokoborbi nastopati oba nasprotnika. Že grška mitologija je polna pravljic o rokoborbi, tem večji razmah pa beleži grška rokoborba v stari Grčiji po l. 776. pred Kristom, ki je dosegla za časa Perikleja (okoli 450 pr. Kr.) svoj višek.

Poleg lahkoatletskega petoboja so stari Grki s posebno ljubeznijo gojili tudi rokoborbo, tako da je postala pravi narodni sport tiste dobe. V gimnazijah so se vršili tečaji za rokoborbo, kjer se je aristokratska mladina vežbala v tem sportu. Zmagovalci v rokoborbah so uživali velike časti in so bili med drugim oproščeni plačevanja davkov, so prejeli proste vstopnice za gledališče ter so se celo prehranjevali na državne stroške. Atleti so bili pod varstvom samega Zeusa in bogov lepote Palade Atene in Apolona. Pesniki in filozofi so proslavljali rokoborbo kot važno vzgojno sredstvo za dušo in telo. Tudi slikarji in kiparji starih Grkov so bili navdušeni oboževalci atletizma. Ravno med atleti so našli najlepše modele svoje umetnosti in znano je, da so najlepša dela klasične umetnosti posneta po idealnih telesih grških atletov. Že takrat se je, žal, razvila tudi profesionalna rokoborba z gladiatorskimi igrami za zabavo ljudi, ki so bili žejni divjih bojev med plačanimi rokoborci. Ko je propadla stara Helada, je Rim prevzel le-to vrsto rokoborbe, ki se je za drag denar predvajala v rimskih arenah. Krščanstvo je končno za dolgo dobo zatrla vsako udejstvovanje v atletiki.

V srednjem veku je rokoborba vzcvetela ponovno. Ne samo na kraljevskih dvorih in viteških gradovih, temveč tudi po mestih in deželi je pričela mladina zopet gojiti to panogo sporta. Prve sledove o pisanih naukih

»Most« pri rokoborbi

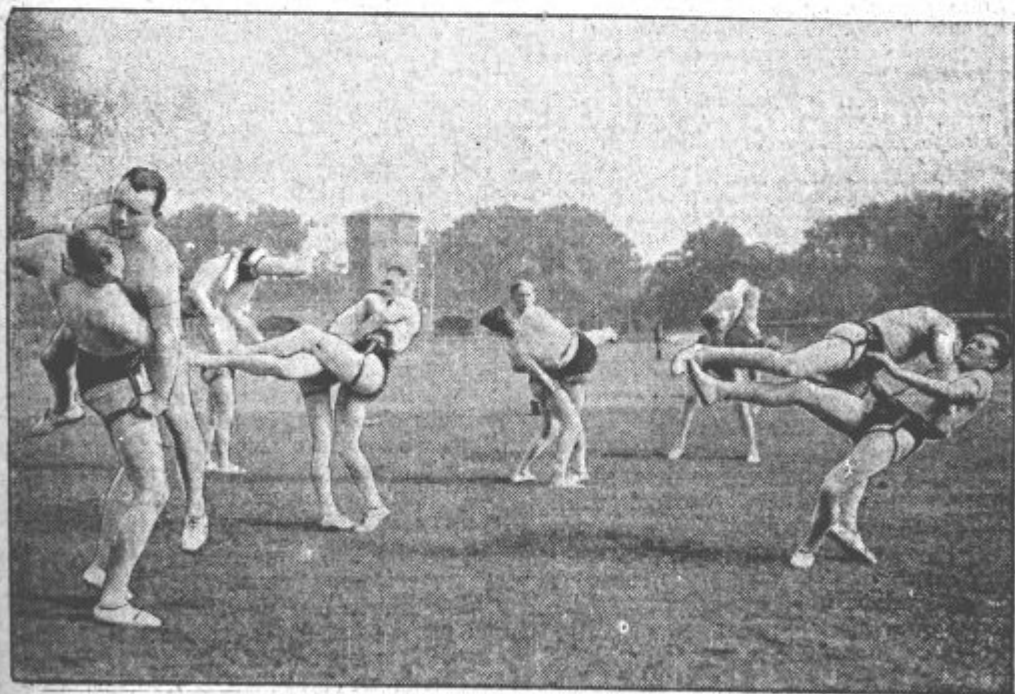
za rokoborbo so našli v Nemčiji iz XIV. stoletja. Toda tudi v srednjem veku je rokoborba amaterjev kmalu prenehala, mesto nje pa so nastopali poklicni rokoborci, ki seveda niso gojili svojega sporta iz idealizma in ga

o tudi niso mogli razširiti. Šele Angleži so okoli l. 1820. dali rokoborbi zdrave temelje. Dijaki angleških univerz so pričeli prirejati redne tekme v rokoborbi, kar sta polagoma prevzeli tudi Amerika in Švica. Okoli l. 1850. se je rokoborba amaterjev nanovo raz-

vila tudi v Nemčiji in do svetovne vojne skokoma napredovala.

Način borbe v tej disciplini se je v toku stoletij v mnogem spremenil. Prvotno je veljala rokoborba kot orožje, ki naj popolnoma uniči nasprotnika. Stari Grki so jo očistili surovih napadalnih oblik in jo dvignili na stopnjo visoke sportne kulture. Grki so izvajali rokoborbo na dva načina: navpično in vodoravno ali sukajočo borbo. V navpičnem boju sta se nasprotnika borila stoječa ter se, če sta padla na tla, nista smela več dvigniti. Ta način boja je jačil predvsem gornje telo, mišice na rokah in vratu. V vodoravnem boju sta se borca borila na tleh, pri čemer so se najbolj utrjevale noge in hrbet. Preden se je borba pričela, so prijatelji oba nasprotnika temeljito masirali, namazali z dragocnim oljem ter ju potresil z drobnim peskom, da telo nasprotnika ni moglo drseti ob njegovem telesu. Po končanem nastopu sta se borca temeljito očistila. Pred javnim tekmovanjem je moral vsak atlet dolgo in temeljito trenirati ter pred svojimi učitelji pokazati tehnično izvežbanost. Zmagovalec v pravem pomenu besede je postal le oni, ki je premagal najmanj pet

Islandski rokoborci

nasprotnikov. Posebno slavljani so bili oni rokoborci, ki so nastopili proti vsem petim nasprotnikom brez odmorov, ne da bi bili padli na tla. Grški rokoborci so morali živeti prav asketsko. Med drugim so se morali pri jedi ravnati po strogo določeni dieti in čuvati pred kakršnimikoli nerednostmi.

Današnja rokoborba se vrši po točnih mednarodnih pravilih in je seveda le skromna kopija one rokoborbe, ki so ji stari Grki in deloma tudi Rim-

ljani posvečali toliko ljubezni in navdušenja. Dejstvo je, da je zanimanje za to idealno sportno panogo v zadnjem času zopet narastlo, kar se je v jeseni pokazalo tudi v Ljubljani, kjer so se vršile prve večje rokoborbe za prvenstvo kraljevine. Pri nas je število aktivnih rokoborcev razmeroma majhno, vendar smemo pričakovati, da bo z interesom občinstva narastlo.

(Po »Sport u. Sonne«)

Vasilij Nemirovič-Dančenko

Dih večnih skrivnosti...

(Izvirni prispevek, spisan za »Življenje in svet«)

V Pragi je slavil nedavno 85-letnico svojega plodonosnega življenja nestor ruskih pisateljev in žurnalistov Vasilij Ivanovič Nemirovič-Dančenko. Ime tega moža je znano vsakemu izobraženemu Rusu in priljubljeno celo v najširših slojih, saj je bil Vasilij Ivanovič pred vojno eden najbolj čitanih pisateljev in priljubljen sotrudnik mnogih ruskih novin.

Ali ga ne boste občudovali, če vam povemo, da je spisal kakih 200 knjig? Pa ne da bi bilo to tiste vrste pisanje, ki ga danes čitaš, jutri pozabiš. Mnoge njegove povesti so še danes žive in sveže. Ljudje jih še vedno radi čitajo, saj so vse scéne od vere v življenje in človeka. Vasilij Ivanovič je preropal skoraj ves svet in spisal za celo knjižnico potopisov. Pa kako vam je umel pripovedovati! No, še to: Rusi niso imeli boljšega vojnega dopisnika od njega. Ta starček je bil navzoč v bojih za Plevno; takrat je pošiljal kot mlad časnikar ruskim listom svoja znamenita poročila, ki so prva proslavila njegovo ime. Poslej je bil na vseh ruskih bojiščih; še svetovno vojno je opisoval njegovo pero npravnost s fronte. Revolucija je pregnala tudi njega; pribežal je v Prago in tu še vedno piše, še vedno pripravlja nove knjige.

Za jubilej je spisal tudi nekaj za »ŽS«. Njegovo pripovedovanje razodeva človeka, ki je mnogo doživel, veliko videl in ki ponižno priznava, da je še mnogo, mnogo neumljivega...

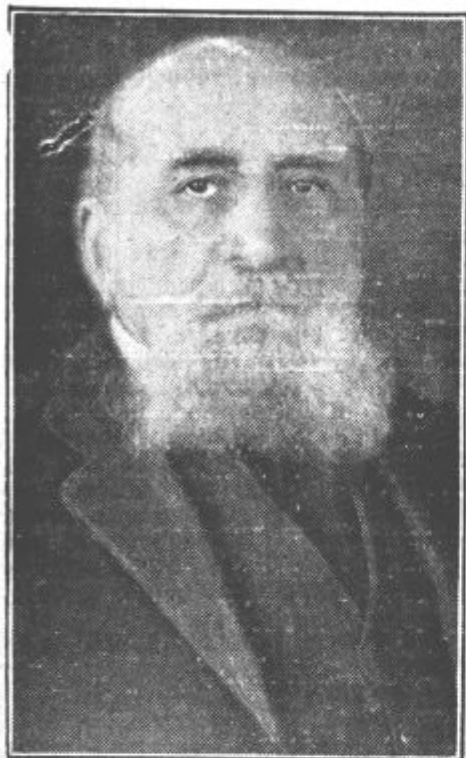
Še dokler sem bival v sovjetski Rusiji, mi je pred leti umrl prijatelj. Ljudje so ga imeli za spiritista ali okultista. Vladimir Solovjov ga je smatral za sebi slavnega duhovidca. Po mojem mnenju ni bil nič eno, ne drugo. Sicer pa je zapustil zapiske z naslovom »Kaj neumljivega sem doživel?« Za sedaj priobčujem samo majhen odlomek.

★

Petkrat sem imel vedno iste sanje. Videl sem v ognjeni večerni zarji plamteče polje z rdečimi maki. Na vzhodu, vrhu kakor žamet temne sinjine dalmih gora so stali težki okrogli, z bliski od vseh strani predrti oblaki. Besno sem dirjal proti njim, stiskal z golimi nogami boke z rožnatimi lisami pokritega belca in mu z žvalmi trgal gobec, iz katerega so kapljali in polzeli po beli dlaki curki krvi. Čudno

ogromna in rdečecoka črna ptica mi je sedela na ramenu. Nekaj je kričala na uho; njen krik sem razumel. Razočil sem v njem zle besede, ki so me silile, da sem še močnejše priganjal konja. Tako naglo sem drvel, da se je ptič ves stisnil k meni in se oprijel z mogočnimi kremolji divje kože. Le-to mi je držala na vratu debela srebrna zaponka s trioglatim okrasom iz rdečega karneola. Podobno zaponko sem imel tudi na zaplestnici, srebrni kači, ki sta se vili okoli mojega golega nadlaktja; emake srebrne kače so mi krasile tudi gležnje. Še ročaj mojega meča je tvorila taka v klopčič zvita srebrna kača. Visoko nad menoj pa je urno letela, ne zaostajoč niti za korak, druga črna ptica in se turobno pomenkovala s ptico, ki mi je čenela na plečih. Občutil sem na obrazu zračne valove, ki so jih rezali udarci orjaških kreljuti. Zrak je bil ta-

ko soparen, da se je videlo, kakor bi prihajal iz razbeljene peči. Zadaj nekje so žvižgale puščice. Včasih so me prehiteli in stokajoč kakor strune padale na rdeče makovo polje. Druge so se zasadile v tla poleg mene, tretje se zapile v belorožnato kožo mojega konja. Zdelo se mi je: ta hip bo katera zadela še

Vasilij Nemirovič-Dančenko

mene... A če je puščica priletela preblizu, se je brž razpela in zašušela ptičja perot, da me brani kakor paljača.

Petkrat sem imel vedno isto sanjo, ne da bi se bila vsaj za trohico izpremenila. Kot otrok, mladenič, pozneje pa tudi kot sedem in dvajsetleten mož sem imel kaj često drugo pretečo, težko sanjo. Iz nje sem se dramil prožet z nepopisno grozo. Videlo se mi je tole: Bil sem v ozko zidani celici, pravi luknji. Visoko nad glavo sem videl okence, majčkeno špranjo, ki je utegnila takisto gledati v z'ed, ker je bil znotraj moten somrak. Kakor tekoče sinjasto srebro se je lila mesečina skozi špranjo in se izgubljala že zgoraj, ne da bi segla na dno te jame. Ležal sem na

kamenitih tleh poleg kamenite klopi. Kri mi je curkoma lila iz preklanega vratu: s sključenimi prsti sem brazdal po rdeče klejasti mlaki in praskal po tleh... V daljavi so se votlo razlegali počasni in težki, vedno manj razločni koraki; čul sem, da se oddaljujejo vzdolž ob dolgem, tesnem hodniku.

Tretja, takisto pogosta sanja je bila vedno tolikanj slikovita, da sem moral napenjati spomin in voljo, če sem se je hotel odkrižati; sicer sem jo smatral za resničnost. Srečal sem sovražnika, zavitega v bel valovit plašč. Na levici mu je visel na prsih malteški križec in kdaj pa kdaj se je zalesketala skozi bele gube jeklena višnjeva srajca. Z desnico sem odsunil njegovo roko, ki se je dvignila nad mojo glavo, stiskaje srpu podobni meč, s prosto levico pa sem mu zaril v vrat kratek nož s širokim rezilom... Zakopal sem umorjenega v mehak pesek. Zdaj sem ležal na grobu. Ta občutek me je navdajal z divjim veseljem, zakaj tudi po smrti sem neznanega sovražnika mrzil do besnosti. Vedel sem, da sem večkrat trčil z njim in mi posihmal ne bo več v napotje. A vedel sem tudi, da ga že iščejo. Vse pogostejše so se oglašali onkraj visokega zidu koraki in čul se je obupen klic: — »Kje si, kje si?«

Drugič se mi je zopet videlo, da sem na odru. Ogromna dvorana spredaj je bila zavita v temo, jaz pa sem stal v svetli luči. Grohot, kričanje, grožnje, ki so prihajale iz mraka, so se zlili v strahovito tulenje. Tedajci opazim na mah, da stojim v ospredju popolnoma nag. Igralci so bežali izpred mene za oder... Iz orkestra so mi pretili z loki in trobentami. Hotel sem pobegniti, a nisem mogel nikamor. Odpovedale so mi noge... Danes se nemara ne vidi vse to tako hudo, ali v tistih časih sem se vedno zbudil od groze in opazil, da me je obil hladan pot. Prižgal sem luč in počasi prišel zopet k sebi... Te bedaste sanje so se poнавljale dokaj često.

Zdaj pa nekaj o doživljanju, ki ni imel nič skupnega s sanjami. Takrat sem bil prvič na Capriju spomladi, ko je vse cvelo, sijalo, izpuhtevalo barve in vonj. Lilaste skale so se dvigale nad sinje brezno in kamenite stezice so vodile k belim liščicam s ploskimi strehami. Bil sem v družbi svoje pokojne žene in

nisem mogel razumeti, zakaj se me je na mah polastilo silno razburjenje? Zazdelo se mi je, da se je že zgodilo ali se mora vsak hip zgoditi nekaj groznega; čutil sem, da velja ta slutnja samo moji osebi. Naslednjega dne sem šel poiskat znamenito Salto del Tiberio, iz grozovite višine navpično v morje padajočo steno. Tu je nekoč posedal cesar na marmornati selli in se naslajal ob pogledu na žrtve, ki so jih po njegovem nalogu tu metali v morje. Pot dotod je bila dokaj zamotana. Še vedno je vodila po slamenih kakor od začetka. V teku osemnajstih stoletij niso ljudje dali temu kraju nič novega. Babica Peppina je še zmerom podila osle s turisti po istih zapletenih napornih stezah, kjer so nekoč ilirski sužnji nosili gospodarja sveta na zlatem stolu pod škrlatnim senčnikom.

Vendar sem našel to pot sam, ne da bi jo bil za hip zgrešil, dasi so se neprestano križale stezice z vseh smeri. Ko sva dospela z ženo do preteče v nebo štrleče skale in obstala nad brezdnom Sorentskega preliva, me je iz neznanega vzroka prešinila živa slutnja: Sredi te navpične stene je morala zijati odprtemu žrelu podobna jama s kamenjem, štrlečim iz nje kakor polomljena zobovje. Razodel sem ženi ta svoj domislek. Nasmehnila se je: — Oh, kako si ti danes nervozen. Ves si se izpremenil. Menda Tiberij ne bo večel, da te oddod strmoglavijo. Kako neki si le izmislil to svojo jamo?

Med verdumsko bitko sem se večkrat dvignil z letalom in letel med navpičnimi streli nemških topov. Vajen sem tudi višine. V Dagestanu sem potoval po robu brezna, kjer se je dvigala na eni strani gladka stena, na drugi strmi prepad; pred njima je vodila kljukasta stezica, skalnat ozek prag. Kod pa kod je postajala poševna ali se je sploh nehala, tako da je moral konj skočiti naprej. Nikoli nisem občutil omotice; še niti malo neprijetno mi ni bilo. A zdaj se mi je videlo, da sem v trenutku doživel vse, kar je utegnil občutiti v morje vržen Rimljan, padajoč z ostrih čeri v grgrajoče, besne valove.

Še meni samemu se je takrat zazdelo vse to smešno! Toda nekaj dni pozneje sva najela z ženo čoln, da naju popelje z obale Granda marina okoli Caprija tako, da bi se izkrcala ob Marini piccolo na drugi strani otoka. Priveslali smo v Sorentski preliv. Desno

so kipele pošastne skale, okamenelo hrepenenje, ki se je dvignilo iz najgloblje notranjosti zemlje v nebeške, nedosegljive višave! Naposled smo se približali tragični strmini. Sakto! Zopet me je prevzelo poprej doživljeno obupno pričakovanje neke še neznanе groze... Nenadoma... sem pograbil ženo... za roko: — »Glej, Zoja, glej!« V polovični visokosti Tiberijeve stene je bilo žrelo jame, ki sem jo jaz vnaprej napovedal. Spodaj se je dvigalo sivo skalovje kakor zobovje razbite čeljusti.

— Ti si bil poprej v tem kraju.

— Svoj živi dan ne. Saj sama veš. Prvič sem na Capriju.

— Potem pa te ne razumem...

★

Mnogo let pozneje sem potoval po Libijski puščavi. Nekoč sem prenočil v zapuščenem starem nekropolju. Ondotni mrliči so že zdavnaj strohneli, ali pa so jih pometali iz grobišč. Ostale so le globoke kamenite gomile. Noč je bila brez lune, toda te zvezde, zvezde! V čudovito čistem zraku so se tako približale človeku, kakor da hočejo dvigniti čista srca in misli samemu Stvarniku naproti. Nikjer na svetu ni take svete tišine... Tedajci pa se oglasi iz globine peščene puščave neko vpitje...

— Neho!... Neho!

Brž planem pokonci in predramim Arabce.

— Ali ste čuli?

— Smo.

— Kaj pomeni to?...

— Puščava ima nerazrešljive skrivnosti. To bo nekdo... iz onega sveta... Ni naše ime. To je velikanovo ime. Velikani so bili večji graditelji. Sezidali so svetišča v Karnaku in piramide. Še zdaj kažejo sredi peska zapuščene kamenite podobe, kakšni so bili... To je bilo še v tistih časih, ko Alah še ni pošiljal na ta svet svojih prerokov.

— Neho... Neho... Neho... Neho...

To ni bil več glas posameznega človeka. Donelo je tako, kakor bi klicala vsa Libijska puščava. Odmevi so pomallem umirali v daljavi...

Zakaj je puščava klicala Neha baš v času, ko sem bil jaz ondi? Arabci niso slišali imena nikoli poprej, dasi so se često mudili na tem kraju. Do samega svitanja sem sanjal grozne privide po gomilah in jamah mesta mrtvih. Nisem imel takih sanj samo jaz. Tudi Arabci

so se nenehoma budili in tiho govorili:
— »Ta kraj je uročen... Tu vladajo
mrtvi...«

Iz katerih v temi izgubljenih stoletij
so se prikazovale sence? Katero, z mo-
jim lastnim zvezano življenje mi je
predlagalo v teh ponovnih sanjah, ki so
me tlačile kakor mora, svoje neporav-
nane račune?

*

Neznanega Neha sem se moral spom-
niti tudi v resničnem življenju. A to se
je dogodilo mnogo let pozneje. Kakor
vse, sem se igral tudi jaz s spiritistič-
nimi prevarami, ne da bi vsaj malo
verjel v čudeže, ki so se delali za slepo
zaupljive ali bolne ljudi. Neka izmed
teh sej se je pričela z navadnim dolgo-
časnim nastopom porednih, smejavih in
drugih nižjih duhov vseh imen in last-
nosti. A po glasovih, trkanju, prikazo-
vanju iskric in šušljanju papirja je na
mah zavladala tišina. Trajala je več mi-
nut, potem pa so se iz neizmerne dalja-
ve začuli počasni, težki koraki... Po-
stajali so čedalje glasnejši, vedno bolj
preteči in mučni. Bližati se je moralo
pošastno veliko, v oklep zakovano in
obuto bitje. Zopet se me je polastilo
čudno plaho hrepenenje, odnevi nekega
med neskončno vrsto slik izgubljenega
življenja. Za nič na svetu ga ne bi mo-
gel premagati. Vedno bližje sem slutil
neizprosno sovraštvo, ki je trajalo skozi
dolgo verigo ponovnega umiranja in
rojstva...

Naposled so se koraki ustavili.

Zadišalo je po suhi vročini razbeljene
puščave.

Nekdo je v grozi zaklical:

— Vidim ga... velik je, črn... Ved-
no raste... Razmaknil je zidovje.

— Kdo je tu?

In brzjavna abeceda je zatrkala v
odgovor:

— Neho.

— H komu si prišel?

Po mizi se je razlegel glušilni uda-
rec v mojo smer.

— K meni si prišel?

— Da.

— Po'idi proč, saj se te ne bojim!

— Vem.

Nič se ni smlačalo, da zavoljo te
resnice vstaneš iz groba in stonš na
zemlji! sem z nasmehom ponovil Sha-
kespearjeve besede.

Ponavljam, da nisem spiritist. Sma-
tram, da je spiritizem napol sleparstvo

in da tvorijo njegovo drugo polovico
neraziskani pojavi. Saj je naša ošabna
akademska znanost stanovitno zvesta
svojemu nezaupanju do vsega izredne-
ga. Kakor mozoli pokriva to nezaupanje
po vsem životu njene žreče. Morebiti
se res prikažejo v teh nerodnih oblikah
hude, od naše človeške nedovršenosti
oddaljene prazgodovinske elementarne
duševne moči? Ta Neho me je vseka-
kor nehote spomnil na soparno in
zvezdnato libijsko noč; v nje mističnem
molku mi je prvič zadonela ta beseda
ali ine.

Spomnil sem se novinarskega tovari-
ša, ki me je izpraševal po naročilu svo-
jega uredništva:

— Ali verujete v čudeže? Ali niste
doživeli osebno kaj sličnega?

— V čudeže? Ne! Verujem pa v ne-
umljivo in izredno! Seveda, če ne sma-
tramo za čudež človeka samega!

Napredek

Herodotos, knjiga VI. 105 (iz leta 490
pred Kr.):

»... Perzijci so pristali na travnatem
obrežju pri Marathonu... Ko so se Aten-
ci odločili, da pokličejo Sparto na pomoč, so
poslali najhitrejšega sla, hemerodromosa
Feidippidesa. Pot do Sparte, 1140 stadijev
(228 km) je prevelil slavnj tekač v dveh
dneh, da bi rešil očetnjavo.«

Dnevnik Krištofa Kolumba (iz l. 1493
po Kr.):

»... po 34 dni trajajoči vožnji je Santa
Maria pristala dne 12. oktobra G. l. 1492.
pri otoku, ki ga domačini imenujejo Gua-
nahami...«

United Press, Moskva (12. januarja 1930):

»Med sovjetsko ekspedicijo v Deželi
Franca Jožefa blizu severnega tečaja in
ekspedicijo admirala Byrda, ki se nahaja v
območju južnega tečaja, se je vršil danes
radiotelegrafski razgovor. Antarktična od-
prava je arktični poročala o izsledkih naj-
govejših raziskavanj. Zveza je bila brez-
hibna.«

*

NAJMANJŠA DRŽAVA V EVROPI

Da pred kratkim je šla ta prednost kne-
ževini Monako, ki obsega 2160 hektarov
površine, Lindovlada S. n. Marino meri
61 km². Andora pa 425 km². Odkar pa je
priznana cerkvena država zavzema njeno
območje 90 ha, od tega 50 ha za vatičan-
sko mesto, 40 pa za ozemlje, ki uživa pred-
steno pravico eksteritorialnosti.

D. Ravljen

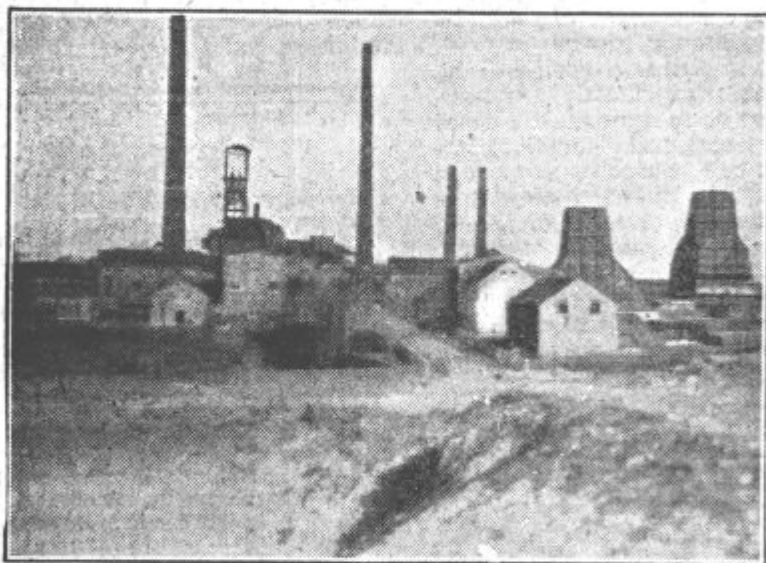
Življenske razmere --- --- v Poruhrju

Gmotni položaj naših izseljencev

Stanovanja. Velike nemške industrijske organizacije, posebno še rudarska podjetja, so zgradile in stalno po potrebi grade v bližini rudnikov lepe stanovanjske kolonije, kjer seveda prebivajo tudi naši rudarji z družinami. Vsekakor je treba priznati, da je zanje stanovanjska kriza neznan pojem. Stanovanja so prostrana, obsežna in lepa, v moralnem

v vrtu in na polju se rudarji nikakor ne počutijo kot goli proletarci, marveč skoro kot mali kmetovalci.

Življenske potrebščine. Idealno urečlanom, med katerimi so tudi naši rudarji, precejšnje ugodnosti. Najmočnejši konzumni zadrugi, ki imata vzorno urejene podružnice po vseh westfalskih in porenjskih kolonijah, sta socialistična Eintracht in krščansko-socialna Wohl-

Filmska kulisa često ni tako pestra, kakor je rudnik z naseľbino v prirodi

in zdravstvenem pogledu neoporečna. Najemnino plačujejo družine v starih hišah mesečno po 5 mark za sobo, k čemur se šteje tudi kuhinja ter po 9 mark v novih kolonijah.

Vsa stanovanja so opremljena z vodovodom in elektriko, za kar plačajo mesečno po 1.50 do 4 mark. Seveda so primerno urejene tudi vse pritlikline stanovanja in vsaki družini pripada nekaj vrta, uredijo si lahko tudi hleve, da goje svinje, perutnino, ponekod tudi koze in zajce. Kolikor jim primanjkuje zemlje, jo najamejo v okolici pri kmetu. S tako malo ekonomijo imajo naše rudarske družine ravno dovolj opravka. Z delom

fahrt. Vse življenske potrebščine in obleko dobijo rudarji po ugodnih cenah, tudi na obroke. Razen tega prejme vsak zadrugar ob polletnem obračunu po 8 odstotkov obresti na vsoto salda potrošene robe. Razume se nadalje, da velika konkurenca med trgovci in obrtniki povzroča splošno sovražnost in so cene povsod precej izenačene. Glede kuriave so seveda rudarske družine dobro prekrbljene. Prejemajo letno do 60 stotov premoga za povprečno ceno po 40 pfenigov (6 Din).

Naše gospodinjstvo utegne zanimati in za sliko življenskih možnosti naših rudarjev v Nemčiji je uместno, ako nave-

demo v podrobnem cene življenskih potrebščin, pa si blagovoli čitateljica na osnovi veljave 1 marka je 13.50 Din sama izračunati naslednje veljave:

oblačila: obleke po 40 do 100 mark v posebno dobri kakovosti 120—180, zimske suknje po 45 do 110, lahki plašči povprečno po 45, klebuki po 4 do 10, čevlji po 8 do 16, nogavice po 0.50 do 2, spodnje hlače 1.50 do 3.50, srajce po 3 do 6, ovratniki po 0.50 do 1 in ovratnice po 0.50 do 3 marke;

živila: poldrugi kilogram kruha 0.50, fina moka po 0.75, krušna moka po 0.65, makaroni po 1.20, krompir 0.10, fižol 0.72, grah 0.90, riž 0.34, ječmen 0.32, pšenica 0.36, pšenični zdrob 0.66, sočivje 0.96, sladkor 0.62, kava 4 do 8, goveje meso 1.60 do 2, svinjsko po 2 do 2.40, gnjat 4, teletina 2.40, ovčje meso 2, slanina prekajena 2.40 do 2.80, sirova pa 2.20, piščanci (2 do 2.05 kg) 4.50 do 5, goske v teži 5 do 6 kg po 15 do 20, kilogram boljših rib 1.20, slaniki po 0.10 do 0.20, mast po 1.90, finejše olje kilogram 2 do 3, liter mleka 0.34, jajca po 0.12 do 0.16 mark.

Izvolite sestaviti poljuben dnevni kuhinjski recept in ga primerjajte z zaslužkom! Kolikor sam lahko rečem o življenju in kuhinji naših rudarskih družin v Nemčiji: dobro živijo, ker so dobre hrane zares tudi potrebni. Po nemškem vzgledu je zajtrk obilen, kruha samega skoro da ne je nihče, vedno je kaj obloge ali prigrizka, bodi že v domači ali kupljeni mesnini. Kosila so kakor naša, večerje prav tako z nekaterimi pridobitvami nemške kuhinje. To so posebno ribe, različne juhe in vsakovrstna praženja in preobražanja pri Nemcih neizbežnega krompirja. Ob sobotah vam lahko tudi v marsikateri slovenski družini postrežejo z grahom in vkuliano slanino, kar je nemška narodna jed.

Družinsko življenje

Res je, da samci na videz tudi v Nemčiji lahko izhajajo bolje kakor oženjeni z družinami, vendar je red v kolonijah tak in so dani pogoji, da se vsak rudar rad oženi. Prav malo najdete starejših rudarjev samecev. Večinoma so rudarski zakoni precej blagoslovljeni s številom otrok. Povprečno se lahko računa po četvero otrok na družino. Naši rojaki imajo žene v glavnem Slovenke, precej je poročenih tudi s Čehinjami, Poljakinjami in Nemkami. To posebno mlajši, izmed starejših pa oni, ki so pred svojim

prihodom v Nemčijo bili zaposleni v Leobnu ali v kakem drugem tujem revirju. Več primerov je tudi, da sta se poročila vdovec in vdova in splošno je znano, da so ti zakoni prav dobri.

Skrbstvo za mladino ni ravno na višku, posebno ne v zdravstvenem pogledu. Govoriti o nacionalnosti, pa je kočljiva stvar. Otroci naglo pozabljajo materinščino, razumejo jo večinoma zelo dobro, saj starejši rudarji vsi govorijo doma slovenski. Toda izključno nemška šola in stalna družina z nemškimi otroki povzroča, da v otrocih slovenskih starišev bolj in bolj blede smisel za materinščino. Šele pozneje, ko dorastejo, postanejo bolj samozavestni in pričenjajo v domači družbi pogumneje nastopati s slovenskim jezikom, ki pa jim vse življenje dela preglavice.

Fantje se krepko udeležujejo v sportu. Zaslužek si, čim dorastejo, večinoma poiščejo tam kakor njihov oče. Je pač tako, da oče še vedno rad resignira: »Če sem bil jaz knap, pa naj bo še sin!« Zato je za enkrat le malo slovenskih fantov in deklet deležnih kake višje izobrazbe. Vendar pa je njihov nastop tako odločen, da jim moraš prisojati izredno prirodno inteligenco in uglajenost, pridobljeno v civiliziranem nemškem družabnem krogu.

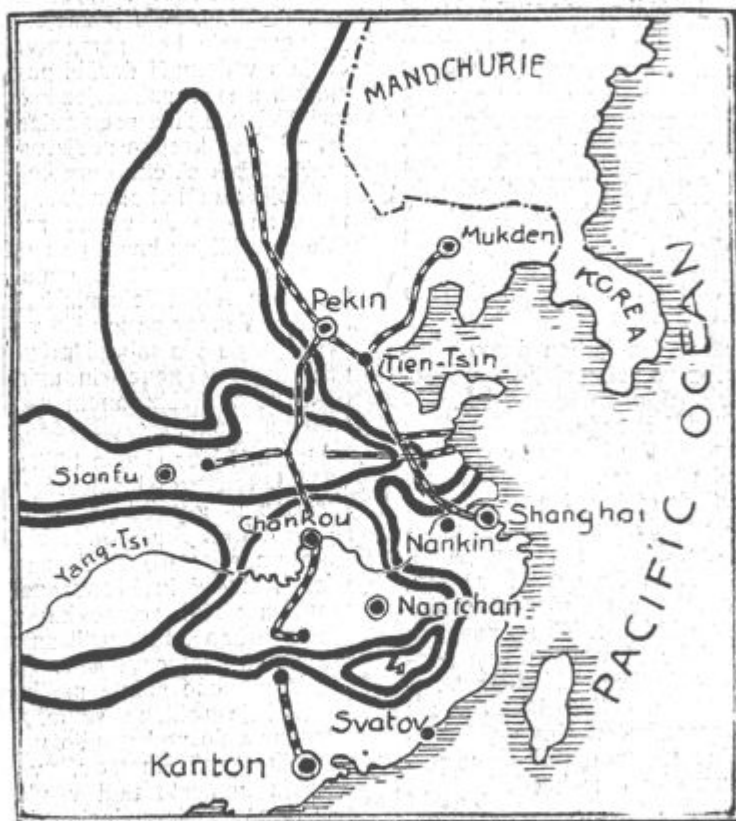
Družine, kjer služijo tudi odrasli sinovi in hčere svoj kruhi ter prispevajo k skupnemu gospodinjstvu izhajajo posebno dobro. Staršem je v sožitju olajšano vzdrževanje mlajšega naraščaja, odrasli sinovi in hčerke pa si ob razmeroma nizkih prispevkih za stanovanje in hrano lahko prihranijo denar za poroko in osamosvojitve.

Zdravstveno stanje naših rojakov v Nemčiji je prilično slabo. Težavno in naporno delo pod zemljo v globini povprečnih tisoč metrov, v vzdušnem ozračju in često tudi v vlažnih rovih, vse to povzroča rudarjem hud revmatizem, a polagoma nastopa tudi jetika. Redkokateri rudar doživi visoko starost. Takih zdravih mož, kakor jih najdemo pri nas na deželi, je le malo med njimi. Vsi so navzlic dobri hrani večinoma bledikavi, koščeni in zgodaj osiveli. Najbolj pa se njihovo slabo zdravstveno stanje maščuje na potomstvu, ki je šibko, slabokrvno in neodporno. Vendar je pri vsem tem treba poudariti, da se med vsemi narodnostmi, ki jih srečaš v nemških rudniških kolonijah, najbolje držijo naši. Priročna odpornost jih ohranja najdalje. Toda pot ne gre navzgor.

== V kirinski deželi ==

Kirin je po svoji legi, velikosti in številu prebivalstva srednja mandžurska pokrajina, v jedru domovina Mandžu plemena. V njenem območju leže »dolge bele gore« Čangbajšan z vršcem, ki sega 2700 m pod oblake. Žrelo tega vrha je napolnjeno z »nebeškim morjem«. Tukaj, se glasi pravljica, se je nekoč kopala božanska devica. Prišla pa je sraka in je spustila nanjo neki sad, ki ga je použila in od tega zanosila. De-

ki leži nekoliko bliže brega reke Sungari. Sedanja prestolnica Kirin je nastala šele pozneje. Njeno prvotno ime se glasi Huanhang, kar pomeni toliko kot ladjedelnica. Tu je dal Kangsi, ko je prvič prišlo slično kakor zadnjič do napetosti z ruskimi sosedi, napraviti prve vojne džunke, ki so jadrale po Amurju, da bi pregnale Ruse z reke. To se mu je posrečilo v dveh ozirih: vojaško, ko so domačini dvakrat razdejali trdnjavo

te, ki ga je rodila, je postalo praoče svojega rodu, ki je pokazal velike organizacijske zmožnosti. Pod njim so se združila sorodna plemena v eno družino, ki je pod vodstvom rodu Osmerih praporov prišla za orožje ter zavojevala kitajski cesarski prestol. Do zadnjega časa dinastije Tsing so tej gori letno doprinali žrtve, vendar pa ne njej direktno, ker je zelo težko dostopna in jo je obiskalo le malo Evropecev, marveč Hsianbajšanu, nižji »beli gori«.

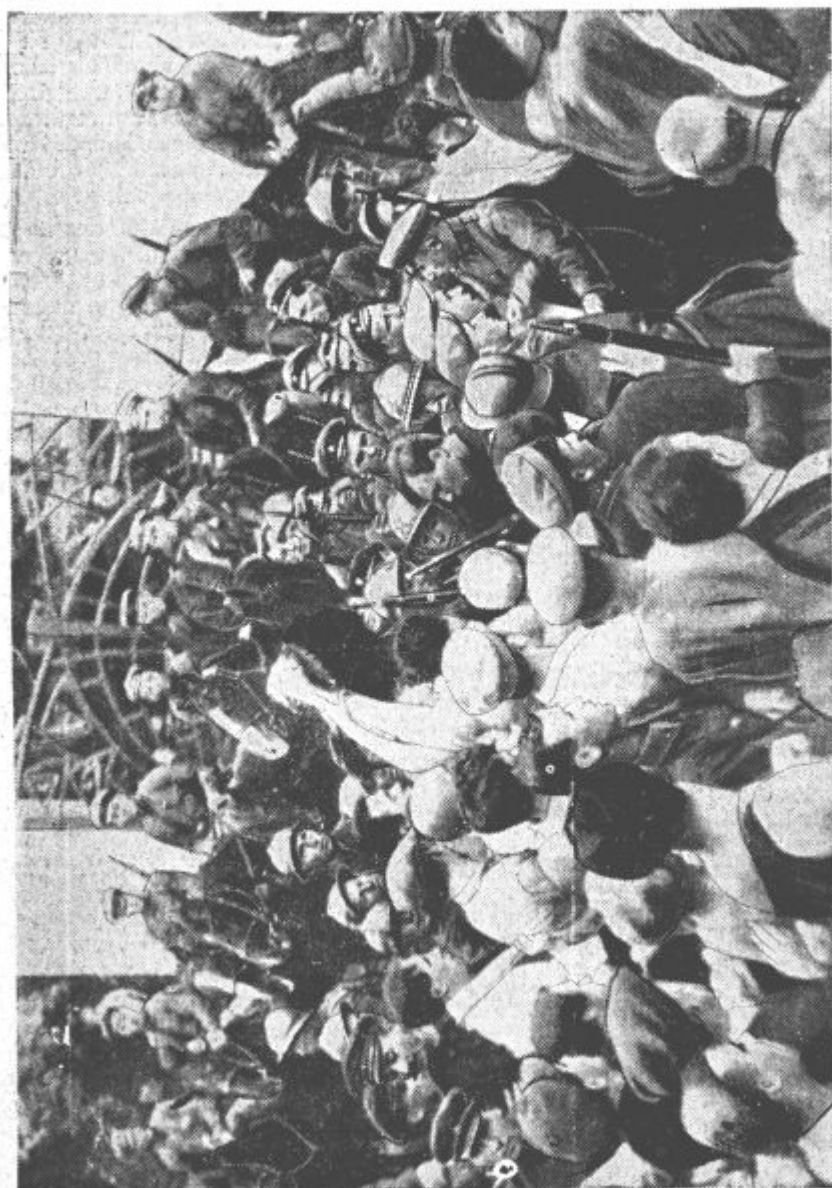
Albasin in diplomatsko (s pogodbo v Nerčinsku) l. 1869.

V Kirinu vidiš mnogo Mandžurov. Rodbine niso tukaj tako obubožane kakor v Pekingu. Imajo namreč posestva, tu pa so doma tudi mandžurski poljedelci. Lepota prestolnice obstoji v širini reke z griči in vršiči, ki spominjajo mnogokje na okolico nemškega Rena. Kako občutijo Kitajci sami to krasoto, govori vsebina rekel, ki so nabita na vratih: »Čist zrak veje nad reko, da se

še resne gore smehljajo, ribiško petje pa se razlega s te strani na ono in z one strani na to.«

Nedavno so v Kirinu otvorili železniško progo v Tunhuo. Zgradila jo je japonska Južna mandžurska železniška

nja. Tukaj sem prvič v svojem življenju videl kitajski gozd, res veliko šumo, ki je napravila name očarljiv dojem v žarkovitem jesenskem solncu. Ta gozd, v katerem je še mnogo volkov in medvedov, je menda bil poglavitni vzrok, da

Pred kitajskim poslaništvom v Moskvi za časa sovietske ofenzive na Kitajskem

družba. S tem so se odprla nova bogastva te dežele, neglede na zelo rodovitno zemljo, ki je tudi tu na razpolago kitajskim emigrantom. Sedem ur trajajoča vožnja skozi to pokrajino spada med najlepše užinke kitajskega potova-

so zgradili to železnico. Kraji, ki leže ob progi, so le skromna naselja. Več postaj stoji samotno v gozdu. Zadnji del proge je nekakšne vrste visoka ravnica. Tu leži okrogno mesto Tunhua ob Mutankiangu, ki se izliva v Sun-

gari. Reko poživljajo z lesom obloženi splavi. Les prihaja z mutanskih planin. Ko priplava do reke, ga polove in zbijajo v splave, potem pa nalože les na vagone. Lepo števiho delavcev živi samo od drvarjenja. Mučno žaganje hlobov bi se pač dalo nadomestiti z mehanično pripravo. Ko pa so z njo poskusili v sosednem kraju Jenki, ki je oddaljen tri dni hoda odtod, se je delavstvo uprlo. Zbalo se je, da zanj ne bo več kruha, in gospodarji, inozemci, so morali odnehati.

Današnja Tunhua je s par izjemami nekaterih hiš in enega svetišča zgrajena v novejšem času. Staro mesto je doživelo nesrečo, da so ga pred sedmimi leti napadli hunguizi. Najprej so ga izropali, nato pa požgali. Mestece ima tudi vojaško garnizijo, pa kaj pomaga to, ko so vojaki sami pomagali roparjem in jim odprli mestna vrata. Gotovo pa je, da ni bilo na njih strani nobenega odpora. Zbežali so naposled skozi vzhodna vrata. Nad sto imovitejših in uglednejših meščanov so roparji odvedli s seboj kot talce. (V kitajskem jeziku jim pravijo »pang-piao«, »zvezane pobotnice«). Potem so se začela običajna pogajanja za odkupnino. Z zasledovanjem razbojnikov ni bilo seveda nič.

Dal sem si to stvar večkrat pripovedovati, in sicer od oseb, ki so jo bile doživle in si po tisti usodni noči rešile življenje ter pomagale obnoviti mesto. To pripovedovanje me je posebno zanimalo za presojo psihologije roparjev, ki po eni strani požigajo in more, pretepajo in ubijajo žrtve, po drugi strani pa niso baš nedostopni človeškemu usmiljenju. Mož, ki mi je pripovedoval doživljaj, je eden najimovitejših meščanov. Proizvaja olje iz fižola. Odpeljali so ga skupno z očetom. V taborišču razbojnikov se je šele izkazalo, da je jetnik doma iz njih ožje domovine (iz Šantunga in celo iz tistega okraja). Vsi so se bili pred časom izselili, da si poiščejo boljšega kruha. To je roparje tako presunilo, da so jetnika velikodušno oprostili vezi in mu sneli lisice. Sin pa je izjavil, da morajo zdaj izpustiti še očeta. Tudi njega so se razbojniki usmili. Dovolili so sinu, da je očetu snel okove in šel z njim v prostost.

V nasprotju s tem usmiljenim sinom pa je drugi primer. Roparji so bili odvedli mlajšega brata tekega uradnika. Uradnik si ni nič kaj prizadeval, da bi osvobodil brata. Razbojniki so napra-

vili kratek konec s tem, da so ga ustrelili. Uradnik, ki je postopal tako uredno, pa je bil izvržen iz družine in celotni materi se ga je odrekla.

Nova Tunhua je zgrajena po tipičnem vzorcu kitajskih malih mest. Če stojiš pri vzhodnih vratih, vidiš skozi zapadna vrata; če pa si pri južnih vratih, vidiš lahko skozi severna vrata. Tu ni nobenih starih rodin. Vsi so se šele v zadnjih letih priselili; tri petine prebivalstva je naravnost iz Šantunga. Stevilo duš znaša kakih 10.000. Med inozemci je tudi več ruskih beguncev, na katere zadeneš povsod v teh krajih.

Tunhua je zdaj naseljena enotno po Korejcih, katerim se pridružujejo vedno nove rezerve, slično kakor zaledje Vladivostoka. Japonci si želijo nadaljevanja železniške proge Kirin-Tunhua proti Jenkiju. Do tam, odnosno do Laotunkona vodi iz Koreje še ozkotirna železnica iz Kaineja. Če se zveže še Jenki s Tunhuo, bo vsa južna Mandžurija na japonski ali vsaj pod japonskim nadzorstvom stoječi progi. Na dlani je, kaj to pomeni v političnem in vojaškem pomenu, hkrati pa velja opozoriti na dejstvo, da bo velik del mandžurskih proizvodov, ki gredo sedaj čez Vladivostok, vkrcan v enem korejskih pristanišč. Neki visok uradnik v Kirinu, mož, ki stoji zelo blizu Čangtsolinu, mi je povedal, da so Japonci smatrali to stvar za gotovo in da je tudi to pripomoglo k odstranitvi generalissima, ker se je upiral njihovi volji.

A če jim je delal preglavice že Čangtsolin, jim ni nič boljše sedaj, pod njegovim sinom. Z izklicanjem, da se Mandžurija priključuje nankinski vladi, je storil večšo potezo, ki ga je mahoma osvobodila vsega japonskega ponujanja in japonskih zahtev. Pot v Nanking pa je za Japonca ne le težavna, ampak tudi zelo dolga.

V ostalem pa ta združitev ni tako prišrna. Mandžurija čuva svojo samostojnost in niti ne misli na to, da bi pokorno služila Nankingu. Tako se n. pr. tukaj ne izvaja nalog vlade, da se mora v nižjih in višjih šolah vsak teden vršiti svečanost, pri čemer se ima citati Sunjatsenova oporoka, otroci pa se morajo priklanяти pred njegovo podobo. Med uradniki se čujejo o tem različne opazke. Drugod pa se slave dnevi, ki jih vlada ne predpisuje. Spoštujejo se tradicije in stari običaji, čeprav bi jih hotela kitajska vlada izkoreniniti. Tudi

novoletne svečanosti, ki so bile po starem jako važne, bi imele na ta način izginiti. Toda že golo dejstvo, da se koledar tiska še vedno po starem, nasprotuje tej določbi. Nankinška vlada je proklela tudi »praznik srednje jeseni«. Vendar pa so bile baš na ta dan kitajske in druge trgovine zaprte, prav tako tudi uradi, v šolah pa so imeli otroci tri dni prosto.

V Kirinu sem mogel ugotoviti, da se izvršujejo stari obredi Konfucijevega čaščenja še dvakrat letno. Vsako pot se jih udeleži uradništvo s tupanom na čelu. Da, v Harbinu, tem modernem svetovnem mestu dela, razkošja in bede, se bliža svetišče Konfucija svoji dovršitvi. In glede dovršenosti, prostornosti, glede lepote rumenih streh in krasote rdečih stebrov je treba reči, da se more svetišče v Pekingu jedva primerjati z njim. Tik poleg njega stoji mo-

gočno budistično svetišče, Gilosi, »tempelj največjega »veselja«. Značilno je, da je pokrovitelj obeh zgradb, svetišča Konfucija in Bude, bivši dolgoletni prefekt v Harbinu, Čanghuansiang, zdaj armadni nadzornik v Mukdenu. To in še marsikaj drugega kaže na to, da je »somrak bogov« še daleč v tej mandžurski kolonijalni deželi.

Na povratku iz Tunhuae se je na zadnjih postajah vagon ljubko napolnil z rdečimi javorjevim vejicami in vejami. Japonci in Japonke so se vračali z nekakega izleta in so prinesli s seboj »javorovo cvetje«. Začudeno so jih gledali Kitajci, katerim je ta običaj tuj. Ker so bili vagoni zdaj do polovice zasedeni s Kitajci, druga polovica potnikov pa je bila Japoncev, smo imeli še več prilike opazovati obe plemeni in razliko med njima. Najlepša prilika za to se nam je nudila na postajah v Kirinu in Sanghuanu.

Prvi polet čez Kilimandžaro

Švicarski letalec Walter Mittelholzer (v ovalu), ki je poletel z bogatašem Rothschildom na levji lov v Afriko, je prvi preletel 6200 m visoki Kilimandžaro. — Z večnim snegom pokriti Kilimandžaro (gora hudobnega duha) je gorska skupina vrhov Kibo, Mavensi in Šira. Na sliki se vidi glavni vrh Kibo, ugasli ognjenik. Prvi človek, ki je došel nanj, je bil H. Meyer l. 1889.

BRZI VLAKI

Največja hitrost današnjih brzcev dosega 130 km na uro, vozi se pa poprek 100 km. Ti vlaki so na Francoskem, lasti Severne družbe, ki je na to ponosna. Tak uspevek

pa ni od včeraj. Že l. 1855. je cesar Napoleon III. s posebnim vlakom (lokomotivo Crampton) iz dveh voz delal 100 km na uro na potu iz Marseille v Pariz.

== Živali v jetnišnicah ==

Morilčeve podgane

V neki kaznilnici na Češkem je leta 1883. umrl mož, ki je bil zaradi roparskega umora obsojen na dosmrtno ječo. Pisal se je Gabler in je prebil v ječi osemnajst let in pol.

Gabler je udomačil dve podgani, ki sta bili prišli do njega skozi podzemski zračni hodnik. Živalici sta bili zelo krotki. Prebili sta velik del dneva in noči v celici pri jetniku. Posedali sta Gablerju na rami, vohali okolu njegovega vratu in ga včasih tudi potegnili za uhelj. Kadar so jetniku prinesli jedi, sta podgani sedli na mizico in čakali, da jima je Gabler nasul jedi v dva kupčka. Mož je bil živalici tako zdresiral, da sta izginili v luknjo, čim se je pojavil najrahljši šum pri vratih. Če pa je Gabler siknil, sta se zopet prikazali. Med jetnikovim delom — Gabler je izdeloval škatlice za vžigalice — sta se podgani lovili po celici ter sta zabavali sebe in svojega gospodarja.

Jetniški pazniki so vedeli za podgani, pustili pa so veselje staremu kaznenecu, ki se ni bil nikoli pregrešil proti hišnemu redu. Podgani sta bila samca. Gabler jima je vzdal imeni, krstil je enega za Žančka, drugega pa za Ferka. Vsak dan sta ob svojem času izginila, pa se zopet pojavila, seveda vedno skupaj. Kaj sta delala, ko sta bila odsotna, ne ve nihče. Mogoče sta obiskovala svojce? Budno sta pa bila pozorna na to, da se ni nihče drugi vrinil v njuno kraljestvo. Sveto sta čuvala pravico, da sta ostala sama gospodarja v celici.

Nekoč se je vrnil Gabler s svojega jutranjega sprhoda. Našel je Žančka na stolu, ko si je oblizoval in umival rane in praske. Tudi Ferkova koža je bila vsa razmršena. Mož je v prvem trenutku menil, da sta se podgani prepirali in ogrizli med seboj, kmalu pa se je uveril, da stoji zadeva drugače. Fermo se je nenadoma zakadil proti prezračilniku in Žanček je pritisnil taksol za njim. Pri odprtini je prežala velškanska podgana z razpraskanim in močno razurjenim krvavečim smrčkom. Čim sta se nasprotnika zapodila proti njej, je naglo izginila. Žanček in Fermo sta obdržala svoji postojanki.

Gabler se je bil premrazil. Lotila se ga je visoka vročina. Vendar se je branil iti v bolnico. Zato mu je zdravnik predpisal dvojno perilo in primerno zdravilo. Silil je jetnika, naj se da presteti v bolniški oddelek, a Gabler ga je s solzami v očeh prosil, naj ga vendar ne premešča iz celice.

Neko jutro so našli Gablerja v brezupnem stanju. Po celici pa sta tekali podgani. Ko so vstopili bolniški strežaji, sta izginili, toda vsak trenutek sta se zopet prikazali pri odprtini v cvilili. Celica je ostala prazna, Gabler je prosil, naj mu jo rezervirajo do povratka. Bilo mu je pa drugače usojeno. Tri tedne potem, ko so ga bili prenesli v bolnišnico, je umrl. Sestro, ki mu je stregla, je ponovno prosil, naj položi g. Rošlapilu (jetniškemu pazniku) na srce, da ne pozabi na živalici in naj jima da hrane. Seveda je sestra jetniku obliubila vse to ter mu predložila, da je za njegovega Žančka in Ferka prav dobro preskrbljeno.

Jetniški pazniki so skozi lino opazovali, kaj se dogaja v celici. Podgani sta sedeli po cele ure na mali mizi, potem sta se vzpenjali po ležišču in sta vohali okolu sebe. Čez dva tedna so našli eno izmed podgan mrtvo pod mizo. Druga, ki je ostala živa, je sedela ob strani mrtvega tovariša. Ko je paznik pomel celico in nesel mrtvo podgano na lopati ven, je tekla živa podgana za njim. Na stopnicah pa jo je neki drugi paznik pohodil. Teden dni po tem dogodku je Gabler umrl.

Kanarček »Sling« in goloba

V državni ječi Columbus v Ohiju je oblast dovolila na dosmrtno ječo pomiloščenemu morilcu Henriku Phillippu, da si sme nabaviti, potem ko je bil že odsedel deset let kazni, dva goloba in enega kanarčka. S tresočima rokama je kaznenec sprejel kletke. Goloba, ki sta bila bela kakor sneg, sta imela zelo prostorno kletko. Njune perutni so bile sivkaste. Za harcerja je bil predviden skromnejši kotiček.

Ko je Phillipp obesil kletki mrežo nizko v svoji celici, kamor je dve do tri ure dnevno prihajalo solnce, je začel razmišljati, k ko bi si živali čim prej udomačil. Ravnatelj kaznilnice mu je dovolil, da sme vzeti kletki za časa sprhoda s seboj na zrak. Tam ju

je postavil vsak dan na solnce. Goloba sta se kmalu udomačila. Letala sta vedno po celici in živali, so morale ostati v kletkah samo za časa inspeksijskega pohoda ali pa kadar so odprli okno. Kanarček Sling se je naučil pokorščine šele čez nekaj mesecev. Philipps je imel dovolj truda, preden ga je privadil na dvojno ječo.

Obsojenec, drugače velik godrnjavec, ki ni dal nikomur do sebe, se je zdaj, ko je imel živali pri sebi, popolnoma predrugačil. Posvetil se je ves svojim trem pernatim prijateljem. Dobil je celo dovoljenje, da sme iz svojih prihrankov kupiti mrežo iz žice in jo pritrditi na okno. Zdaj so bile živali skoro ves dan izven kletk.

Sling je postal zelo krotak. Zobal je drobtinice kruha in semenska zrnca celo z usten svojega gospodaria. Tudi goloba sta se spoprijaznila s kanarčkom. Dovolila sta mu vsakojake svoboščine. Kadar se je Philipps sprehajal po dvorišču in je prišel mimo okna s kletko, ga je Sling vedno pozdravil. Dolgi zimski meseci, v katerih je moral Sling ostati v kletki — goloba sta lahko prenašala mráz in sta smela z njim na dvorišče — so bili najmučnejši za jetnika. Težko je čakal ure osvobojenja in je živel v neprestanem strahu, da bi se utegnilo kaj prinetiti Slingu. Goloba in Sling pa so razumeli vse, kar je gospodar zahteval od njih. Kadar jim je velel, naj gredo v kletke, so hitro ubogali, pa tudi druge ukaze so zvesto izpolnjevali.

Celih enajst let je živel Henrik Philipps s svojimi gojenci. Guverner je prejel prošnjo za njegovo pomilostitev in je bil za to, da se morilec odпусти preostala kazen. Usoda pa je bila sklenila drugače. Nekega divnega spomladanskega jutra, ko se je razlegel klic »Nared za sprehod!«, je Philipps pograbil svoji dve kletki in je čakal pri vratih, kdaj se bodo odprla. Med tem časom je prinovedoval kanarčku in goloboma o skorajšnji prostosti, ki jih čaka. Pogovarjal se je s svojimi živalicami kakor bi se razgovarjal z ljudmi. Pripovedoval jim je o veselju in žalosti, zakaj smatral jih ni za živali, ampak za sebi enaka bitja.

Kazencev pa se je bilo polastilo spomladansko hrepenenje po svobodi. Vsako leto, kadar je prihajala pomlad v deželo in je posilalo prvo toпло solnce na zemljo, se je polastila jetnikov silna težnja po prostosti. Postali so ne-

mirni, razdraženi, odpovedovali so pokorščino in niso hoteli delati. Jetniško osebje je poznalo to bolezen ter jim je posvečalo posebno pozornost. Ravnalo je s kazenci obzirnejše kakor navadno. Saj so vsi vedeli, da je v vsakem izbruhnila zver.

Že dneve in dneve so jetniki trkali od zidu do zidu — dogovorjen znak, da se hočejo upreti in pobegniti. Ta znak je veljal samo mlajšim kazencem, zakaj starim ni nihče zaupal, ker se niso dali pridobiti za zaroto. Henrik Philipps je vedel o tem prav tako malo kakor kak jetniški paznik. Vendar je vodstvo kaznilnice v zavesti tega, kar se v ljudeh ponavlja vsako pomlad, storilo vse potrebno, da se v kaznilnici ne bo kalil mir in red. Pri vsakem sprehodu kazencev so bile pripravljene rezerve.

Philipps je postavil svoje ljubljence na podboj okna in se je baš hotel uvrstiti v red, ko so se na dvorišču nahajajoči se kazenci vrgli na paznike ter jim skušali iztrgati karabinke. Dva paznika sta bila ustreljena. Uporniki so hoteli vdreti skozi vrata pisarn in priti na svobodo. Tam so jih pa presenetile rezerve.

Enajst upornikov je bilo usmrčenih, večje število kazencev pa težje ali lažje ranjenih. Med mrličmi so našli tudi Henrika Philippsa. Njega je upor prav tako presenetil kakor paznike. Edina njegova skrb v trenutku vstaje so bili njegovi ljubljenci — kanarček, golob in golobica. Čim so počili prvi strel, je pohitel k oknu, da bi z rokami ubranil svoje miljenice. Krogla mu je bila raztrgala dovodnico na vratu, tako da je izkrvavel in se zgrudil pred svoje kletke na zemljo.

Sling je veselo cvrčal dalje, saj ni vedel, kaj se je zgodilo. Niti slutil ni, da se je odigrala drama, katero je tudi njegov gospodar plačal z življenjem. Jetniški uradniki so dobro vedeli, da Philipps ni bil med uporniki. Postal je žrtev ljubezni do svojih ptičev. Če bi se bil vrgel na tla, kakor so storili drugi, ki se niso udeležili upora, bi bil ostal pri življenju.

Slinga in dva goloba so bili prenesli v veliko kaznilniško pisarno. Tam so jih izročili v varstvo nekemu jetniku, ki je imel rad živali. Sling pa ni hotel več jesti. Tu in tam je še pozobal kakšno zrnco, pel pa ni več in tudi ni hotel ostaviti kletke, čeprav so mu odprli vrata. Zena kaznilniškega ravna-

telja je naposled vzela živali v svoje stanovanje. Storili so vse, da bi pripravili živali zopet k teku, kanarčku so ponujali celo slaščice, ki bi jih bil drugače silno vesel — a žival se ni odzvala.

Minula sta dva tedna in Sling je poginil. Stisnil se je v kot svoje kletke in nehal živeti ter se preselil v nebеса med ptice ali ljudi — k svojemu gospodarju, ki je bil kljub svojemu zlo-

činu z ljubeznijo, ki jo je bil izkazoval tem živalim, zaslužil večno življenje. Slingovemu zgledu sta sledila zdaj še golob in golobica. Za nobeno ceno ju ni bilo mogoče spraviti iz kletke. Vendar sta še jedla in tudi grulila kakor poprej. In čudno! Pet dni po Slingovi smrti, je samec nehal jesti. Čez pet dni je poginil. Golobica pa je dan pozneje izletela in se ni vrnila nikoli več.

Smrt značajnega človeka in pisatelja

V začetku januarja je umrl v Kodanju danski pisatelj in kritik Sven Lange — ne preveč znan svetovni javnosti, čeprav bo ostal kot dramatik in romanopisec prvak svoje generacije na Danskem, kot kritik pa neposredno za Georgom Brandesom. Kakor svoj čas Leasing je tudi Lange v vseh literarnih panogah, ki jih je recenziral, ustvarjal umetnine.

Kako je torej mogoče, da je ostalo njegovo ime tako prikrito svetu? Kljub temu da je bival delj časa v Nemčiji, Parizu in v Italiji? In kljub dejstvu, da so pred vojno uprizorjali njegove drame tudi v Nemčiji, na Dunaju in v Ameriki? V času, ko se n. pr. širi ime Emila Ludwiga po vsej Evropi, ko je vendar Lange istočasno — seveda le v danščini — ustvarjal enake umetnine, ki presegajo dela vseh modnih pisateljev?

Bil je nasprotnik vsake senzacije, umetnik, ki ni poznal in priznal nobene niti najmanjše koncesije v vprašanih umetnosti. Poleg tega je bil osebno tako skromen, da so ga jedva poznali osebno uredniki kodanjskega dnevnika »Politikene«, kjer je skozi celih 34 let pisal svoje kritike in vendar je ostal v uredništvu relativno nepoznan mož. Vrednost sta imela njegovo ime in njegovo pero. Njega samega pa so videli in govorili ž njim le redki.

Sven Lange ni ostal zvest samo svojim umetnostnim načelom, temveč je bil na-

prednjak od začetka do konca tudi v svojih političnih nazorih. Značilno za njegovo delo in za njegov značaj je da je še zadnji dan svojega življenja (6. januarja) priobčil v dnevniku »Politikene« svojo zadnjo recenzijo, ki je prav tako ostra in zasramujoča reakcija, kakor je bil Sven Lange vedno.

Umetni kemik

Članom newyorške Družbe za elektriko se je te dni predstavil »umetni kemik« z električnimi očmi, z radijskimi možgani in magnetičnimi rokami. Predvajal je vse, kar zna, ne da bi ga bila vodila človeška roka.

»Umetni kemik« je skupen stvar dr. H. M. Partridgea in dr. R. H. Möllerja, članov kemičnega inštituta newyorške univerze. Njegovi glavni delovni organi sestoje v splošnem iz električne naprave, fotoelektrične celice in radijske cevi. Med svetlobo in celico je steklo z alkalijem, ki služi nevtralizaciji. Nad to posodo visi cev, iz katere kaplja kislina, ki povzroči, da izgubi alkali potem nevtralizacije svojo rdečo barvo. Kakor hitro izgine rdeča barva, prodre svetloba fotoelektrično celico, ki jo privede poseben signal do radijske cevi. Ta povzroči avtomatično zaprtje ventila v cevi za kislino. Fotoelektrična celica zaznamuje svetlobne razlike, prihajajoče skozi radijsko cev.

Oči »umetnega kemika« reagirajo 105 krat ostreje na sprememavo barv kakor človeško oko. Novo iznajdbo bodo uporabljali predvsem za analizo barvanih objektov, za katere človeško oko ni dovolj občutljivo.

»ŽIVLJENJE IN SVET« stane celoletno 80 Din, polletno 40 Din, četrtletno 20 Din, mesečno 8 Din. — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2 Din. — Naroča se pri upravi, Ljubljana, Knafličeva ul. 5.

Naročnina za inozemstvo: ITALIJA četrtletno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA mesečno 4 franke. ČESKOSLOVASKA mesečno 6 kron. AVSTRIJA mesečno 1 šiling. AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar. — Urejuje Ivan Podržaj. — Za »Narodno tiskarno d. d.« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani

več pogrešati in katerim je vsebinsko po veliki večini lahko dostopen. Tak in ne drugačen pa je tudi zato, ker se s preveliko opreznostjo in tesnosrčnostjo ne da napraviti dober časopis. Tesnosrčnost je precej sorodna z dolgočasnostjo. Končno menimo, da je notranja potreba večje izobrazbe širokega občinstva v našem času večja nego kdajkoli poprej.

Kljub temu pa prosimo, naj bi vsak naročnik in čitatelj izpolnil, izrezal in odposlal na zadnji oziroma predzadnji strani platnic fiskano donisnico najkasneje do 15. februarja t. l. Vsak naj pove tako, kakor misli in čuti.

S svoje strani bomo storili vse, da ugodimo upravičenim željam naročnikov in čitateljev in izboljšamo list tako po vsebini kakor po opremitvi.

Obenem prosimo, da opozorijo naročniki na naš časopis znanke, ki še niso naročeni nanj.

UREDNIŠTVO

Zvestoba - nezvestoba

Zdi se, da bi se mogla zvestoba v naših dneh definirati takole: zvestoba je, dokler ne pride drugi. Dokler ne pride kdo, ki udi več: več ljubezni, več življenja, več dohodkov. Žena zapusti moža, ki ji daje tedensko 300 Din, ker ji nudi drugi 400 Din. Zvestoba se more torej odkupiti v tedenskih obrokih po 100 Din. Zopet druga žena poišče - odklonjenega ljubimca iz svojih dešelskih let, seveda če je med tem obogatel, njen mož pa obubožal.

Ali je zvestoba dandanes res le prazna pena? Poprej se je zvestoba podedovala od rodu do rodu, sedaj pa se zdi, da straši le še kot senca, ki se je vsak izogibalje. Izpremenili so se nazori, izpremenila se je vera.

Prijateljska zvestoba je danes čisto zavrnjena od materialnih interesov. In zvestoba do domovine? Marsikdo jo pozna le toliko, kolikor je v zvezi z njegovo koristjo. Kakor lepe pravilice se nam zde nekdanje dolgotrajne zaroke — danes, ko se sliši: »Ostani mi zvesta do jutri!« ali »Gospodična, kako morete biti tako zvesti?«

In kako je z zakonsko zvestobo, z zvestobo, ki si jo prisežeta zakona pred altarem, ki naj bi trajala do smrti in še čez, ki pa se dandanes v tolikih primerih tako presenetljivo hitro konča? V neprestanem hlastanju po življenjskih radostih, v vedni bojazni prikrajšanja, se mnogi boje, da so v svojem zakonu prevarani. V nepovoljnih razmerah, nezadovoljni in razočarani, ne morejo vztrajati v zakonski zvestobi do smrti in si iščejo pomoči pri sodiščih. To-

Tu odreži, izpolni in nesi na pošto !

Dopisnica

Bivališče: .....

Poklic: .....

Ime: .....

Natančni naslov odposilatelja: .....

Uredništvu

tedenske revije

Življenje in svet

Ljubljana

Knafljeva ulica 5.

Znanka
za 50 par

rej ločitev, poslavno priznana prelomitev zvestobe.

Tako je nastal iz zveste življenske zveze moderni zakon, ki spominja — pa naj ga imenujemo kakorkoli — mislo na trgovinsko trdiko. Dvoje ljudi se znajde v skupnosti samo zato, da moreta skupno kar največ imeti od življenja. Ki dar se naveličata, se ločita, se pridružita drugemu, pri kateremu je morila več sreče, ali pa se osamosvojita, da prideta na svoj račun.

Ločitev zakonov sicer ni nič novega. Tudi v zakonih starih dobrih časov so bila nepremostljiva nasprotstva in nepremagljivi osvajači obeh spolov, ki so uničili zakonski mir in prisilili zvestobo k padcu. Obtežljivo za našo dobo, pa je množitev primerov, v katerih izra gospodarski razlog odločilno vlogo. Tako zvanim vnanjim življenjskim okoliščinam se v našem času, ki noče poznati duhovnosti, odmerja prevelika važnost, čeprav posegajo globoko v naše življenje in bistvo, ogražajo ljubezen in zvestobo. Seveda je lažje prenašati celo vrsto lepih dni ali let, kakor pa boriti se skupno za obojane. Nezvestoba lahko korenini tako v lahkomyelnosti in frivolnosti kakor tudi v globoki potrčnosti.

Včasih je treba prelomitev zakonske zvestobe pravilno umevati, kajti nedvomno ni zločin enak, ako kdo v hudi sili v boju za golo življenje, ponižan v svojem človeškem dostojanstvu, prime za roko, ki more dati več, ali pa če kdo zamesti svoje zato, da najde drugod več razkošja in udobnosti, več ugleda in zabave. Gospodarski nedostatek, pa naj bo že minimum ali le omejitve, je

često grob ljubezni, ljubezni, ki pač ni bila dovolj močna za življenje. Kaj pomaga prenašati breme mrtve ljubezni in čuvati zvestobo? In komu bi koristila izkrvavitve na zvestobi tovariša, ki je ni vreden?

Nežna in zlomljiva je zvestoba v prvih letih, trta, ki se ni še zakoreninila. Če pa srečno preživi svojo mladost, lahko postane silno stara. Zgodi pa se tudi, da se ji v zrelejših letih primeri kaj hudega: če kdo nenadno odkrije svoje sre ali če se uniči eksistenca, ki je v bistvu vezala dotedanjo priščnost.

Ni pravilna domneva, vsaj kot pravilo ne, da je prvi čas zakona — ne glede na medene tedne — najrečnejši. V začetku se vidi vse lepo, potem pa pridejo nesoglasja, nasprotstva in često se prikaže soglasje šele po več letih. Mnogo sodobnih nesrečnih zakonov, ki se tako hitro ločijo, bi bilo morda po petih ali desetih letih vztrajnosti srečnih. Kdo od današnje moderne, na rekordno brzino usmerjene mladine, čije živeci so drugje tako silno zaposleni, ima časa in potrpežljivosti, da bi izprašal svoje srce in vztrajal, dokler ne spozna svoje izvoljenke? Redkokdaj se kak začetnik v zvestobi odloči, da bi toliko žrtvoval svoji osebnosti, kolikor je potrebno za razcvet zvestobe.

Dandanes se zvestoba preveč zamenjava s sentimentalnostjo in mnogi jo smatrajo za prostovoljno sprejeto verigo, ki jo lahko odstranijo, kakor hitro se jim zdi preveč. In vendar bi se dalo toliko govoriti o sreči zidanja na zvestobo in ohranitve zvestobe.

Kristina J-g-a

Najrajši čitam:

	Da	Ne
Zivljenjepis		
Prirodopisne članke		
Članke o tehniki in prometu		
Zemljepisne in narodopisne članke		
Potopise		
Zgodovino		
Psihološke in vzgojstovne članke		
Članke o medicini		
Leposlovje		
Sport		
Zabavne sestavke		
Posebne želje:		

ŽIVLJENJE

IN KNJIGA-7

ŽIVLJENJE

5

5

Vsebina:

Prof. W. White:
Propad ali vstajenje
narodov

Karel Čapek:
Čudna celica

Dr. Slavko Grum:
Beg iz življenja

E. Ruiz dela Serna:
Dom

Byrdova ekspedicija
v nevarnosti

Kaj se godi v Indiji

Humor in satira v
tehniki

D. Ravljen:
Socialna zaščita naših
rudarjev v Nemčiji

Iz španskega dnevnika

Polet na premičnice

Človek spi samo
11 minut

Ali sledi najmrzlejši
najmilejša zima?

Ultravijoličasti žarki
in žuželke

»Otok mrtvih« se
potaplja

Kdo je največ naredil
za človeštvo?

Kaj čitaš najrajši?

Kdor še ni izpolnil in oddal dopisnice — glej zadnjo stran! — naj to stori čim prej!

Kozmetika

Nekoliko preveč pragmatistično so vezali dišave, njih iznajdbo in porabo na čase, ko so se ljudje redko umivali, ko so kraljice menjavale srajce komaj vsakih štirinajst dni (ne le če so žalovale, kakor tista Izabela, katere srajca je postala rumena kakor zemlja, ki daje imena celo sercu), v dobi, ko so ljudje pod Ludovikom XIV. segali po pečenki z golimi prsti. Seveda je imel baš zaradi tega penetranten vonj telesa tistih časov, ko se ljudje niso dovolj umivali pač pa se pompozno oblačili, svoj pomen. Tudi ostri parfemi so odgovarjali razmeram, n. pr. priljubljeni moškat tiste neumite dobe. Dvomim pa, da so bili takrat nosovi, ki jih danes moti smrad benzina in premogovega prahu, robustnejši od dandanašnjih.

Najbrže ni pravilna sodba, da so ljudje hoteli prikriti vonj lastnega telesa, ki je prav tako raznovrsten kakor ljudje sami ter ga hoteli »panatje« posredstvom te ali one dišave. Umetna dišava se lahko kvečjemu zveže s specifičnim vonjem telesa ter tega omili, ne pa odstrani. Namenu izpuhtevanja lastnega vonja služi dandanes tako velika izbira umetnih parfemov kakor tudi poseganje po neki gotovi dišavi. Samo ženska, ki se ne zaveda te svrhe, se bo z dišavami oblikovala v toliki meri, da ne bo od nje puhtelo nič drugega nego umetni parfem, s čimer pa je prav za prav že ubit zmisel dišavljenja. Ženska, ki diši kakor mirodilnica, je pač monstrum.

Lepotila so pomladila. Da jih je toliko na ponudbo, si lahko razlagamo iz ženske mode, ki velevala petdesetletnici naj napravljiva vtis dvajsetletne ženske. Samo koža in kite popuščajo. Tudi temu skuša starajoča se ženska odpomoči, prav tako kakor tista mlada ženska, ki ji telo trpi zaradi preobilnega dela ali prevelike udobnosti. Vprašanje pa je, če lepčila resnično pomagajo? Ah, saj ne gre za to, da »pomagajo«, ampak čisto navadno za to, da dobi ženska mikavnejši izgled. Ali, kakor mi je nekoč dejala ženska štiridesetih let: »Saj nisem prav nič mikavna, ampak se samo delam takšno.« Očividno gre po glavitno zato, da zbudi ženska pri moškem tisto iluzijonistično stanje, v katerem slednji očaran trdi, da je ta in ta dragejšna, da mu ugaja, da jo ljubi in bi se rad oženil z njo.

Pride doba, ko mora vsaka ženska poznati umetnost kozmetike in se popolnoma odpovedati lepotičenju ali pa začetni uporabljati lepčila z nežno diskretnostjo. Če tega ne ume in obvlada, napravi iz sebe strašilo, da sploh ne govorimo o bolestiti in melanholiji, katerima podlega v urah samote in priprave na boj, ki ne pomeni zanjo nič več nego grotesko. Da se ne more ločiti matere od hčere, to more presenečati samo tako otročje in otroške ljudi, kakor so Američani. Preveč črtala uniči naravno lepo dostojanstvo starosti. Prav tako, kakor postane prirodna svežina sedemnajstletnega dekleta siva, če se dekletke preveč napudra, Ampak ljudje toliko plešejo in igrajo tenis, se toliko pote in svetijo, da je res treba vsakih pet minut seči po dozi.

S smrtjo so se ljudje pomirili, z ostarelostjo pa se še vedno nočejo sporazumeti, zato se šibijo toaletne mizice od steklenic, doz, škatel in aparatov. Tako presedi starajoča se ženska po cele ure v strahu pred svetostjo svojega oboževanega telesa in tuhta ure in ure sama, včasih tudi z veliko asistenco ob njem. Biti star, pomeni danes bolj nego kdajkoli prej podati ostavko, izločiti se, biti obsojen samo na gledalca in ne biti več v obratu. In to je pač najstrašnejše, kar se more zgoditi meščanu v tej dobi človeka brez duše. Zakaj življenje, ki ga je bil živel, ni bilo ne tako veselo, ne tako polno radosti, da ne bi imel vzroka pričakovati še nekaj drugega, kar pride. In tako se hoče oborožiti, za vse, kar utegne priti, to se pravi: biti hoče mlad. Sicer bi mu življenje obrnilo hrbet in bi ga prikrajšalo za doživljaje.

Ne zato, ker je bilo lepo, bi rad vsak podaljšal življenje, marveč zaradi tega, ker ni doslej mnogo pomenilo in ker ni bilo prav nič lepo. — *Fr. Blei.*

Katere živali ležejo jajca

Jajce znači v fiziologiji oplojeno gmofo, ki jo znese neke živalinje in ki se izvali po daljši valitvi. Razen rib in ptic sodijo sem: lupinarji (raki, jastogi), mekužci v morju in na kopnem (kamenice ali ostrige, polži) večina žuželk (čebele, metulji, kobilice, pajki itd.), določeni plazilci (želve, kuščarice, kače itd.), žabe in krastače. Pri mnogih teh vrstah mora jajce skozi različne pretvorbe, preden zadobi dokončno obliko.